

ERZURUM AĞZI İLE
“HÂTEMİ TÂ'İ MASALI”

TUNCER GÜLENSOY

Elimizdeki “Hâtemi Tâ'i Pâdişah” adlı masal, Türk folkloruna büyük hizmetlerde bulunan, her gittiği bölgeyi köy köy, ev ev dolaşıp, “Tanrı misafiri” olarak konakladığı yerlerde derleyicilik yapan ve halâ da bu görevi zevkle sürdüren Prof.Dr.Ahmet Edib Uysal'ın 1974 Ağustos'unda, Erzurum'da, yaşayan son büyük masalci ve meddah Behçet Mahir'in ağzından derlediği birinci varyanttır. Masalın orijinal bandı, Texas'ın Lubbock adlı şirin bir şehrinde bulunan “Texas Tech University”nin “İngilizce Bölümü”ne bağlı “Archive of Turkish Oral Narrative”in koleksiyonundadır. Adı geçen arşivin kurucuları Ankara'dan Prof. Dr.Ahmet E. Uysal, Lubbock-Texas'dan Prof.Dr.Warren S.Walker oldukları için, arşivin adı önünde (Uysal-Walker) adları yer almaktadır.

Bu masalı, Texas Tech University'de “Araştırmacı” olarak bulunduğum sürenin bir bölümünde dinleyerek, fonetik alfabeyle yazıya geçirmiştim. Arşivde, masalların yalnız modern Türkçe ile yazılmış metinleri ve İngilizce tercümeleri bulunduğu için, elimdeki bu malzemeyi değerlendirerek, Türk dilcileri ile folklorcularına sunmayı görev bildim.

Yukarıda da belirttiğim gibi, bu metin, masalın birinci varyantıdır. “Hâtemi Tâ'i”nin ikinci varyantı, yine Behçet Mahir tarafından 1977 yılı içerisinde Ankara'da anlatılmış olup, orijinal bandı “Kültür Bakanlığı-Millî Folklor Araştırma Dairesi”nin arşivinde bulunmaktadır. Ancak, bu band henüz dinlenip, fonetik alfabe ile işlenmemiş olduğu için, aradaki farklar belirlenememiştir.

Masalın metnini Behçet Mahir'in ağız özelliklerine göre verdik. Behçet Mahir, doğma büyüme bir Erzurumlu olduğu için de masalın başına “Erzurum Ağzı İle” kaydını koyduk.

Giriş bölümünde, masah yürüten Hâtemi Tâ'i ile onun arayıp bulunduğu ve hikâyelerini kendi ağızlarından dinlediği *altı* kişinin kimlikleri

belirtmiştir. Aynı zamanda, masalın seyrine göre yer alan 2. ve 3. derecedeki kahramanlarla, masalda geçen önemli-önemsiz *hayvan*, *eşya* ve *yer*'ler sırasıyla gösterilerek, halk edebiyatı araştırmacılarına kolaylık sağlanmıştır. Masalın dil incelemesini yapmayı yine üzerimize alıyoruz. Diğer özelliklerin incelenmesini de masallar üzerine çalışan değerli "halk edebiyatı" araştırmacıları meslektaşlarımıza bırakıyoruz.

*
* *

Burada, "Archive of Turkish Oral Narrative" deki varyantımı verdiğimiz "Hâtemi Tâ'i" masalında, birinci derecede yedi kişi bulunmaktadır. Bu kahramanlar sırasıyla şunlardır:

1. Hâtemi Tey (masala adını veren kişi olup, diğer altı kişiyi tek tek dolaşarak, onların hayat hikâyelerini öğrenir.)
2. gıs pādîşahı,
3. cevherfürüc (mücevherci, sarraf)
4. iki gözü emma (âmâ) bir arab,
5. mezin (müezzin),
6. esgici (sabahtan öğleye kadar ağlar, öğleden akşama kadar da katıla katıla güler.),
7. dünyaya küsmüş bir şahzade (şehzâde).

*

Masalda 2. ve 3. derecedeki kişilerin de zaman zaman önemli rolleri vardır. Bu kişiler, gerek konuşmaları ve gerek davranışları ile, kısa bir süre için olsa bile, masalı yürütmekte, dinleyiciye bazan öğüt de vermektedirler.

"Hâtemi Tâ'i Masalı"ndaki 2. ve 3. derecede yer alan kişiler (kahramanlar) şunlardır:

1. (fakir bir) devriş,
2. heznedar (Maliye Bakanı),
3. başvezir,
4. meclisten birisi (bu birisinin konuşması üzerine Hâtemi Tâ'i yola çıkar),
5. bezirgan (kervanı soyulur),
6. devriş (2. derviş),
7. şeyik (=şeyh) kırınca basmaz efendi (soyguncuların elebaşısı),

8. 2. dervişin karısı,
9. dünyaya küsmüş şehzade'nin şeyhi,
10. peri gızı; ğırK tene peri,
11. zengine ortak olan fıkare,
12. hacı veli isminde bir zaT (bir eKtiyar),
13. cadı/cāzi (eskicinin karısı),
14. müezzinin babası,
15. şeyig (= şeyh) (ehdiğaT şehrindeki tekkenin şeyhi),
16. hasan ānūn gızı (müezzinin 1. karısı),
17. eKdiyar pīr (2. şehirdeki tekkenin şeyhi),
18. ikinci kız (müezzinin 2. karısı),
19. müezzinin rāba (?) şehrindeki (bezas tükāni)nin bulunduğu yerdeki yüz bezas esnafı; tükān goñşuları,
20. üçüncü tekkenin şeyhi (ekdiyar pīr),
21. ama arabın babası (ğatırcı),
22. bir eKdiyar pīr (ama arabı zengin eden kişi. Aynı kişi cevherfürücün de babası olarak karşımıza çıkıyor.),
23. ürüyan bir ğıs (sihirli dağda),
24. (sihirli dağın içinde) eli ğılıçlı bir ğız,
25. (cevherfürücün) aççisi (= aşçısı),
26. ondört mücevherci (yedisi önce, dördü sonra ölür),
27. ğırK dene deliğanni.

Masalın diğer bir özelliği de kişiler kadar önemli *hayvan*, *eşya* (sihirli ya da normal) ve *yer*'lerin bulunmasıdır. İlk bakışta önemsiz gibi görünen bu üç unsurdan bazıları, masaldaki kişilere ya da masalın bir bölümüne hakim olmaktadır. Bu üç unsurdan önemlileri, masalın akışı içerisinde sırasıyla şunlardır:

1. mercan tesbeh (önemi belirtilmemiş),
2. ğolçağ (önemsiz),
3. örs kekic (önemsiz),
4. şeyhin bahçesi,
5. vāşi bir ğorg teve,
6. yemen ölkesi,
7. şeyhin bahçesindeki havuz (suyu sihirli),
8. bağdad,
9. han (önemsiz)
10. külhan (önemsiz),

11. Һaraba (önemsiz),
12. saraylar,
13. apartuman (bazan sarayın yerine kullanılıyor),
14. küp (sihirlidir. Cadı kadın içine biner ve uçar),
15. mezerlig,
16. cami, minare,
17. deveden böyüg bir Һuş (müezzini minareden alıp götürür),
18. bir şehir (ehdiğaТ şehri; 1. şehir)
19. aççi tükani,
20. teKge (1. şehirde),
21. bir şehir (rāba (?)/veba (= vefa ?) şehri) (2. şehir),
22. teKge (2. şehirde),
23. müezzinin şehrindeki (bezas tükani),
24. daқıl/dekil (= para kasası),
25. müezzinin gittiği 3. şehir, (yıldız şehri),
26. bir çeşme ya da puñgar,
27. ҺalabalıK bir ҺaҺve (3. şehirde),
28. para kesesi (müezzinin),
29. amanaТҺana (ya da 3. tekke),
30. yedi tane Һatır,
31. 2.puñar,
32. dağ (sihirli),
33. (dağın içinde) bir kevgiri bina,
34. (dağın içinde) havada dönen büyük taşlar,
35. (dağın içinde) bir taҺdigah,
36. devrüşün Һızın Һoynundan aldığı (bir siyah Һuti),
37. (dağın içinde) bir demir Һapi,
38. siyah kutudaki sürme (sağ göze sürülünce yer altındaki her şeyi gösteriyor. Eğer iki göze de sürülürse, gözleri kör ediyor),
39. tavanında halka asılı oda,
40. seyrangah baççası,
41. çalağan (= atmaca),
42. yarısı kırık kılıç.

* *
*

HÂTEM TÂ’İNİN HAYATI VE KİŞİLİĞİ

Asıl adı Hâtım al-Ṭā’î b. ‘Abd Allah b. Sa’d olan Hâtem (Hâtım) Tâ’î, islâmdan önce yaşamış ve cömertliği ile tanınmış bir şâir ve şehzadedir. VI. yüzyılın ikinci yarısından VII. yüzyılın başlangıcına kadar yaşadığı kaydedilir. Şâirlerden al-Nābiğa, Bişr b. Abî Ḥâzım, ‘Abid b. al-Abraş ile aynı çağda yaşamış, murāva faziletlerinin yüksek mertebesine erişmişti. Bilhassa misâfir-severlikte ve cömertlikte, kendi ihtiyaçlarını düşünmeyecek kadar, ileri giderdi. Kendisini aşırı israflara kadar götüren bu meyil daha genç yaşında belirmişti. Babasını pek erken kaybetmiş olan Hâtım, bu israfi yüzünden, yanında yaşadığı büyük babası tarafından terkedildi. Menkıbelerde islâmiyetten önceki Arap tipinin ideal bir örneği olarak tasvir edilmektedir.

Cömertliği atasözü halini almıştır: Birisinin cömertliği övülürken, *acvad min Hâtım* (Hâtım’dan daha cömert) denilirdi ve kendisi de *al-Cavad* ya da *al-Acvad* lakabı ile anılırdı. Ölümünden sonra dahi mezarına gidip, misafirperverliğine sığınanları barındırmakta olduğu hikâyeye edilmiştir. Bu mezar, pek muhtemel olarak, Vâdî Ḥā’il kenarında Tunğ’a’da bir dağ üzerinde bulunuyordu ki, Hâtım’ın ömrünü de orada geçirmiş olduğu hikâyeye edilir. Mezarın sağında ve solunda, her iki tarafında, dörder tane taştan yüz tasviri varmış. Bunlar, Mas’ûdî’ye göre saçları dağınık genç kız yüzleri olup, mezarın üzerinde *bâkiya* (ağlayıcı kadın) timsalleri imişler. Mezarın yanında Hâtım’ın misafirlerini ağır-lamak için kullandığı kazanların kalıntıları da gösteriliyormuş.

Hâtım’ın şüirlerinin pek çoğu bencillikten sakınmanın ve cömertliğin övülmesiyle ilgilidir. Bugünkü şekli ile, kendisinin olmayan birçok şüirleri de içine alan divanının aslında daha büyük olması muhtemeldir. Hâtım, bu kişiliği ile, edebiyatta adı çok geçen bir tip hâline gelmiştir. İran’da pek sevilen bir hikâyenin *Ḳışsa-i Hâtım Ṭā’î* [bir de *Ḳışsa-i haft sayr (su’âl)-i Hâtım Ṭā’î*]’nin kahramanı oldu. Bu hikâye, D.Forbes tarafından, Londra’da 1830 (Orient. Trans. Fund.)’da Kalküta baskılarından (nşr. G.J. Atkinson, 1818 ve 1827) hayli farklı bir metne göre, tercüme edilmiştir. Haft inşâf-i Hâtım Ṭā’î isminde bir eser bunun zeylini teşkil etmektedir.

Hâtım’ın hayatını ve yaptıklarını, daha kısa bir surette, tasvir eden bir eser de Ḥusayn Vâ’iz Kāşifî’nin (ölm. 910–1504/1505) *Ḳışsa u âşâr-i Hâtım Ṭā’î* ya da *Rişâla-i Hâtımîya* (nşr. Schfer, *Chrest. Persane*, I 173

v.dd.) adlı eseridir. Bu hikâye, *Dāstān-i Hātīm Ṭā'ī* (İstanbul 1272) adı ile, Türkçeye de tercüme edilmiştir. Kuzey Türkçesine tercüme edilmiş bir sureti de 1876'da Kazan'da basılmıştır. (Bu konuda fazla bilgi için bkz. C. Van Arendonk, *Hātīm Ṭā'ī*, İslâm Ansiklopedisi, Cilt: 5/1, s. 371-372).

* * *

METİNDE KULLANILAN ÇEVRIYAZI İŞARETLERİ

- a
 â kapalı a.
 ā uzun a.
 ă kısa a.
 ą ince (palatale) a; (a ile e arası).
 ǎ ince, uzun a.
 ǎ yuvarlak a.
 b
 c
 ç
 d
 e
 é kapalı e; (e ile i arası).
 ē uzun e.
 ě kısa e.
 ê yuvarlak e.
 f
 g öndamak g'si (palatale)
 ǵ artdamak g'si (velare).
 ǵ ğ ile ǵ arası ünsüz.
 ǵ zayıf söylenen g.
 h
 ħ kalın ünlülü sözcüklerde artdamakta, ince ünlülü sözcüklerde orta damakta oluşan hırıltılı, sızmalı bir ünsüz olup, k ve h'den değişmedir.
 h hırıltılı, sızmalı bir öndamak h'sidir.
 ı

- î uzun ı.
 ĩ kısa ı.
 ı ince (palatale) ı.
 j
 k öndamak k’si (palatale).
 k artdamak k’si (velare).
 K patlamasını kaybetmiş olduğu için g’ye yakın duyulan öndamak k’si (emplosif).
 K patlamasını kaybetmiş artdamak k’si (velare-emplosif).
 K gırtlak k’si (laryngal).
 l
 î kalın ünlülü kelimelerde dilin avurtlara doğru genişçe yayılması ile teşekkül eden l.
 m
 n
 ñ genzel, öndamak n’si.
 o
 õ uzun o.
 õ kısa o.
 ọ ö’ye yakın ince o (palatale).
 ö
 õ uzun ö.
 õ kısa ö.
 p
 P patlamasını kaybetmiş olduğu için b’ye yakın duyulan emplosif p.
 r
 s
 ş
 t
 T patlamasını kaybetmiş emplosif t.
 u
 ū uzun u.
 ũ kısa u.
 û bulanık u (o ile u arası).
 u ü’ye yakın ince u (palatale).
 ü
 ũ uzun ü.

ü kısa ü.

v

y

z

— ünlüler üzerinde uzunluk işareti.

— ünlüler üzerinde kısalık (süreksizlik) işareti.

∪ ünlüler altında ikiz ünlü işareti.

∪ iki kelime arasında bağlantı (liasion) işareti.

∪ ikiz ünlü (diphthong) yapan yarı ünlü işareti.

— kendinden sonraki hecenin vurgu işareti.

“HÂTEMİ TÂ'İ PADİŞAH” MASALI

Band no: 10-11 (1 ve 2. yüzleri)

Derleme no: 1974

Anlatan: Behçet Mahir

Derleme yeri: Erzurum

Derleme tarihi: 13 Ağustos 1974

dünyâya gelmiş geTmiş, sâde∪ bir o∪ mi gelmiş geTm'ış. n'eler gel-
m'ış, neler getmiş, dünyâya.

şindi hâtemi teye başlayâlm:

hâtemi tey bir hükümdar, pâdişah∪ dı. el açan bir sâhilâ yüz lira
ehsan ederdi. günnerin bir günün'da hâtemi teyin sarayına bir düşgün,
bir sâhil devriş çıKdı, “hağ rızâsı için” diyüb, elini uzaTdı. hâtemi tey
emir verdi: “yüz lira∪ da şu adama verin!” diye. kesdiler bir mekbuz,
heznedardan yüz lirayı aldı. aynı bu devriş meger 'çoğ taşsilli, kalender
bir devriş idi. kesilen mekbusa bakıP, atılan hadlere, imzaya bakıP,
evleden sona∪ da aynı ol∪ veziyeTde bir mekbüz kendisine düzdi, hez-
nedardan yüz lira evleden∪ sona dağa aldı. bunda hâtemi teyin ve vezir-
lerin heç haberi olmadı. yalnız, giden mekbusa garşılıK heznedar yüz
lirayı verdi. mekbusi aldı kasaya. ikindide ginē∪ le, yēmiye üş defe.
sabağı elini uzadıP hâtemi teyden aldığı ehshan evleile ikindiye bunnarın
gözüne görüKmeden habersizliğin gendi gendine mekbuz düzereK, iki
oyuni∪ da aldı. yēmiye üçyüz lira aldı. bir sene ele devam, üçyüz lirayı
alıP. bir sene tamam∪ oldu. hâtemi tey meclisini cem∪ eder'eK, hazne-

deki varlığı hesaba goydular. varlık noksan çıktı, para. heznedara:

“nerede bu para?”

diyiP, sordi. heznedar, mekbuzlari goyuP hâtemi teyin önüne:

“efen’dim, yēmiye üçyüz lira verdirdiniz. bu parayın ikiyüzünü he-
saba goymir misiniz?”

hâtemi tey dedi ki:

“yüzünü ğabul ederem. ben verdim. lakin ikiyüzünden haberim
yok!”

“bilmem dedi, efendim. sizin mekbusu, sizin imzanız geldiKden
so’na, benim vermem lâzım!”

ezer başvezir, ezer hâtemi tey imzalarını, hadlerini kendilerin görü-
yiler. bunnar çoğ bir ecāyiP hala düşTüler:

“bu nasıl bir barmaK ki benim heddime, imzama imza atıyor?”
diye, nā’yet araşdırdı hâtemi tey, bu usulsuz devrişi bulamadı. meger
devriş araşdıran helğin içinde dolanıyordu. ama nasıl ‘ēyle bir tedbili
ğıyaf olmuş ki bunun bu devriş olduğunu bir gendi biliyor, bir de
yāradan allah biliyordu. bulamadıkları kimin, hâtemi teye:

“efendim yoKdur, dediler. bulamadıĝ.”

hâtemi tey meraklanıb meclisine:

“bu ada’mi ‘bir bulduruP da soramadım. bu adam ne ğadder
bir görgüli, bilgili adam!”

fikirde uyanıĝ çok olur. birisi meclisden ayaĝa ğalKıP, hâtemi
teye şeyle seslendi:

“efendim, bu devriş bu ölkenin içinde yirmidörT sahatda ğaçacaK
olmadı. yalnız, sen bunun ğusuruni effedersin’se çıKar sizin ğarşınıza.”

“ēyle mi?”

“eveT!”

“gorKudan tebdili ğıyaf olmuşdur. muhaĝĝak ki bu halğin içinde
bu adam da dolanıyordur.”

elāneT etdirdi ki: “her kim, bir sene ele devam, benim hez-
darımdan üçyüz lira almışsa, aldığı para baĝışlanmıştır. karşımıza gel-
mesi ricā olunur!”

tellalların ilanımlı duyan bu devriş haman tellala “benim!” diye,
çıKtı. hâtemi teyin ğarşısına çıkardılar. hâtemi tey baKtı ki, eveT,

sabahtan sabağa bir sene gelen devriş.

“baba!”

“buyurun efendim!”

“sen yevmiye elin aşdın, sene yüz lira ehsan etdirdim. bu evle ile ikindiye neyēaldın? sebep neydi? benim heddime nasıl heddıatdın?”

“efendim, elde bulunan beyde bulun'maz. (elālem) dērler, bilmüyor musun pādīşahım?”

“eveŧ, hele at baŧalım!”

ŧalemi eline alan devriş, hātemi teyin heddini at'ŧı. ve başvezirin heddini at'ŧı. baŧŧılar ŧki “eveŧ, had bizim, imza bizim, mekbuz bizim! baba, ben seni efvetdim! dedim dedim. ikrār etdim, inkār edemem. sen azad olmuşsandır!”

“başūsŧüne efendim!”

“aldıĝın da sene baĝışladım. hadi giŧ. bir dā beyle iş işleme!”

devriş hātemi teyin sarayından inerkān, hātemi tey meclişine şeyle seslendi:

“benden dā edālet'li, merhameŧli bir kimse gelmiş mi dünyāya? beyle bir suçlunun suçunu afveŧdim, baĝışladım!”

meclisden birisi ayaĝa ĝaŧdı:

“ēy efendim, atalardan ĝalan söz unutulmaz. 'ne diyor: (meĝ'rurlanma pādīşahım, senden böyük hālik 'var!) senin etdigin eylik de 'heç. 've, senin edāletin, merhāmetin de heç. bu kevni mekanda neler var, biliyor musun? gidersin efendim, ĝıs pādīşahının melmeketine. ĝıs pādīşāhi 'havtada iki köle aliP, birini evliP, birini azad ediyiP! azaŧ etdigi köleye bin nira ehsan ediyir. bin nira veriyi. get'o ĝıs pādīşahının merhāmetine baŧ, onun edāletini 'gör, ondan sona sen seni söy'le, ĝonus!”

hātemi tey, bu adamın bu cevābına 'eyce kederlendi:

“yā, ben derdim benden vergili bir hōkūmdar yokŧur. demeK var imiş. lāzımdır ŧki bu ĝıs pādīşahını görmem bene lāzım.”

hātemi tey devriş ĝıyāfetine giriP, yerine bir 'vekil tāyin edib, devriş ĝıyāfetinde ĝıs pādīşahının ölkesini, yolunu duŧdı. amma eyle bir ĝılĝa girmiş ŧki, bunun hōkūmdar olduĝuni bir allah biliyir, bir de gendi, kimse bilmiyordu.

hekāye dillerde tez, yıllarda gec_{olur}. güne bir menzil bu giden hātemi_{tey} pādīşah, günnerin bir gününde, ‘gız pādīşahının toprağına yetişdi. ama, min, binlerce gören hāl_K buni bir devriş biliyordu. hōkūmdar olduĝuni kimse bilmiyir. suval_{etdi}, ğıs_{pādīşahının} serāyını gösderdiler. ğuşlu_K vakdiydi. desdūr alı_P, ğıs pādīşahının serayına çıkıp. selam_{verdi} meclise. ğıs ‘pādīşāhına yakın gider’kān, pādīşah:

“buyuruñ devriş!” diyip, ğıyaf_{etdi}. yer gösderildi, oturdular. devrüş_{ile} ğıs pādīşahı ğonuşurkān, ğıs pādīşahı ba_{KTı}ki, “bu devrüş, am’ma devrüşe benzemiyor bu adam. çün’ki, lōĝatından, ğonuşuluñdan, sözlerinden annadı_{ki} bu ol’ĝun ve ireli gelen tanınmış bir adam. ba_{sene} hāle, söze. hāle ğonuşūna ba_K!” diyince. ğıs pādīşāhi devrüşün güzel nāzeketle ğonuşmasına şeyle devrüşe seslendi:

“devriş baba!”

“buyurun efendim!” dedi.

“hā_{ne}ĝadder ğıyāfetiniz devriş_{imişse}, lākin nevlünüzü olĝun gördüm. siz devriş deyilsiniz. sāde devriş ĝılıĝına girmişsiniz. diyarı ğurbeti dolandıĝın sebebi nedir? buni açar_{mısınız} bene?! siz devriş deyil’siz!” diyince, hātemi tey pādīşah i_{çerisinde} olan “ne ferāsetli bir pādīşahmış bu_{da}.” hātemi tey ğıs pādīşahının sorgusuna ‘şeyle cevab_{verdi}: (o, o_{zaman} ceva_P vermiş, ben_{de} şindi onun cevabını ceva_Plandırma_K arzedicem:)

“ĝışiy ĝendi irzāsiyle çıkar_{mi} asla ğurbete,

hālbet_{de} vardır hekmeti, salar ĝendini mehnete!”

ĝıs pādīşahi bu sözi devrüşden eşidi_P ‘paşini yere eĝi_P, bir müdde_T i_{çerisi} ilā düşündi. kaldırı_P başını:

“efendim, peki, açıkladınız sözüĝ annaşıldi. diyarı ğurbete çı_Kdıĝızın sebebini sordum, siz_{de} ceva_Pverdini. lākin derdiniz nedir? annadır_{mısınız} derdinizi_{de}!” hātemi tey:

“eve_T, ben hātemi tey pādīşahım. devriş ĝılıĝına girdim_{ki} benim hōkūmdar olduĝumi kimse bilmesin, tanimasın. çüñgi daĝ_{başında} el ‘oĝli ne şah tanır, ne_{de} pādīşah tanır. daĝ başı. bunun_{üçün} bu devrüş ğıyāfetine girdim. şimdi sizler_{ile} söhbe_Tedirem. am’ma, ben el açan sāhile yüz lira verirdim. ĝendi meclisime dedim_{ki}, (benden vergili bi_{hōkūmdar} gelmiş_{mi} dünyāya?). meclisden birisi ayaĝa ĝa_{KıP}, efendim, sizi tebri_Ketdüm ğıs pādīşahı var’dır, havtada iki köle alı_P

birini evlêP, birini azad eyler. 'get onun edâletine, merhâmetine bak, sora sen seni söyle!) bu sebePden, iş'de gonuP köçereK; lâkin sebebi. sebebi de şu ki, vezir, beni gezdiren, gezdirdiği (ye êktidap) (?) heç kimsenin elinde deyildir. dolandıran dolandırır. bu güne çıkdım, şindi karşıma karşı gonusuyorum. amma, ben derdimi aşdım, havtada iki köle ahP, birini evlêP, birini azad eder misin? azad eddiğin köleye bin nira ehsan eder misin? bundaki sebep nedir? benim merhâmetimi senin merhâmetin, benimkini durdurdi. benim edâletim de heç oldi. siz şindi sizi bildirin!" di'yip, hâtemi tey, gıs pâdişahından fikir istedi. gıs pâdişâhi:

"eved efendim, hâtemi tey pâdişah sissiniz demek?"

"eved!"

"ha, şindi annadım. pek'ê, şindi ben de fikrimi sene annadêm:

ey hâtemi tey pâdişah. melmekimde ve toprağımda, ölkemde havtada iki defa kırkızlıK ve soyğunnuK, cinâyeT oliyordu. ne kırkızlar bulunuyur, ne gâtiller bulunuyur. ne de bu işin öni alınuyur. esâyiş guvveti gece güzdüz arı'yor, araP halil gumandanım 'heç bir yandan bir eser bulamıyırık. zulum çoğ, şeheri almış gi. tekin ve soyğunnuK ve cinâyeT çoğ oluyordu. buni önüyemedim. nağadder esâiş düzdümse, 'olmadı, bir çare bulamadım. bu işin önünü alamadım. çoğ bir ecâyiPde galdım. ve helk de soyuluyı, cinâyed çoğaliyi, önünü alamıyırık. nâyeT, günün birinde benim karşıma böyüg bir bezirgan çıkdı: "efendim kevranım gece soyuldi. lâkin kevranım soyulduu, malın geTdı; am'ma malımın içinde bir mercan tesbehim getdi. benim mercan tesbehimi buldur, bene ver, ben malımı senâ bağışladım. hePisini bağışladım" deyince bu bezirgan, ben bezirgâna şeyle cêvab verdim: "babacım gusura bakma. senden evel soyulanlar bile çıgdılar karşıma. ben de bu işe râzi deylim. soyannarı bulsam pâre pâre ederim. esâyiş arıyorum, 'eved. lâkin bu işi önüyemedim. bu cinâyeti, bu soyğunnuği başaramadım. şeherin içinde kim vuruyur, kim götürüyur belli deil!" ben bezirgannan beyle gonusurkân ireliye bir devriş geldi. senin kimin bir devriş. "destur ver pâdişâm, sene bir sözüm var!" dedi. "söyle bakim baba! senin sözün nedir, senin neyin çalındı gayboldı?". "hayır, benim bişeyim çalınmadı. yalnız bu bezirganın iddia eTdıği mercan tesbehi ve bunun kevranını soyannarı ve bundan evvel 'bütün soyulan malları ben igirmidörT sahat zarfında hâpisini buldurim. ben bulim. yalnız, senden isdeim budur, bene iyirmidörT sahaT mehel ver, 'bir. ikincisi: ben şimdi senden bir adam isdirem.

oni ğarşan sesleŦdir getir. ve onun bir nişânını al bene ver, bene de iki üş dene adam ğat, oni yanımda söz ile eyle. gerisine ğarışma, o adamın bene evini örgeŦsinner, ben bu bütün ğaybolan malları 'igirmidörŦ sahaŦda esgeriye çıkarŦdıram. eyer çıkarŦmadımsa, beni cellat et efendim! boynum ğıldan incē, ğılışdan kesKin oldu!" ben ecâyıPda ğaldım, bû adamın sözüne."

"pe'ki kimdir, şifâ arz eŦdigin adam?"

"efendim, senin bu melmeketinde bi şeyik var. ğarınca basmaz efendi diyorlar."

"eved, var!"

"ha. işTe hırkızların, bütün ğatillerin, bütün soyğuncuların öncülü 'ol!"

"ey baba, süküŦ et. bir dedin, bir daa deme. ağzın ezilir. ona bi şey diyemezsin. çılınırsın!"

"ey efendim, o ağz ezilirse, şindiden ezilsin!" dedi. "ey efendim, o ağz ezilirse, şindiden ezilsin. sen bene İgirmidörŦ sahaŦ mehel vereceñ!"

"peki!" dedim.

o zaman, ey hâtemi tey 'pâdişahım, ğarınca basmaz efendiye hadem gönderdim. bu şeyhi karşıma aldıŦdım, içeriy girer ğirmez, ğıyaP ederek "buyur efendim, buyûr!" diye. yanına otuddurdum, hörmeŦ izeŦ etdiKden so'na, "ey efendi hazireŦleri!" şeyha dedim. "bizim vezirlerden hanımını birisi hamlini benzedemiyor (?). çok fena darda. sizin elinizdeydiği nişâneler ve sizin duvañız birebirdir. möhri şerifleri getiŦdir. ve, bir de bir duva 'yaz, bu hanım bu dardan ğurtarsın!" diye söyledim. "pekiy" diyiP, şeyiK efendi mendilini cebinden çıkarıP, verdi bana. "işTe möhri şerifleri yazılı taħsile bu mendile sarsın, al gel!" diye, ben, beñe fikir veren devrişe mendili verdim. iki adam da ğaŦdım. şeyiK efendiyi lâf ile söze duŦdum. lâkin bu adam ğidiyor, şeyiK efendinin sarayına yaklaşırkān beraber giden iki ğişiye diyiKi "siz geri duruñ, görükmeyin. ben ne yaparsam ğarışmayın." adammar geri duruyır, şeyiğ efendinin ğapısını çalarkān cāriyeler içerden çıkıP ğapıyı açıyor. diyiKi "şeyiğ efendiniñ hanımını çağırın, ğapınıñ ardına gelsin!" hızmeciler şeyiğ efendiniñ hanımını ses eder. hanım geliyor ğapınıñ ardına. "şeyiğ efendi mendilini gönderdi, akşamki gelen eşiyānın içinde bir mercan tesbeh varımış. bu mercan tesbehi mendiline dūrüle, bene getir teslim et" deyince, hanım mendili alıyor bundan.

sormiyor. akşamki gelen mercan tesbehê mendile düüleyerag, çünkü hanımı bağıyor ki bizim efendinin mendili geliyi gapının ardına. "sağın diyor halğ içinde bu mercan tesbehi mendili açıP gösterme kimseye. şeyiK efendinin eline teslim et!". "efendim, bene de fikir verdi bey efendi. ben de biliyorum iş içinü" diye, hanımın elinden mendili aldım. bir de möhri şerifleri, yazılı kâtı aldım. dorgi pâdişahân gâtına, yâni ey hâtemi tey benim gâtıma getirdi. mendili aşdı, mercan tesbehi goydi masama. nasıl şeyiK efendi mercan tesbehi gördü ise, rengi atdı, bembeyaz oldu. ben hanım, bezingan gel'ip, "işde, tesbeh benim tamam. bu gece kevranım soyulurkân, bu tesbeh da malım ile 'getdi" deyip, tesbehe sahab çıkan bezirgan, ben o zaman şeyig efendinin kollarını bağlatdım. saten bunun dili mili dutuldi. "ey şeyiK, gendiñ gösTerirsen halğa garşı. ve bu gadder gösterdigin bu halğa garşılığ elme bak, hele sene bak!" işde, efendim emelsiz molla neye yarar. elmi var am'ma emeli yok. iş, elme garşılığ emel lazım. emel isTer her şeyde.

bunun için, ey hâtemi tey pâdişah, itad(?) ile şeyiK efendiyi üçyüz gişi bunuñ emrinin altında olan adamları toplamb buldurduğ. ve hapisini iskence ile öldürdüğ. ve soygunnuğ, şehirde hırkızlık gâhdi. ben terkê aldım. bu adama: "ğırğ seneden beri ben bu işin önünü almadım. sen ğırğ daKğada aldın. bundaki ferâsetin sebep nedir? buni açar mısın bene! 'ne bildin bu adamı. 'heç kimse bundan yazığ etmiyordu." bene şöyle cevap verdi: "ey hâtemi tey pâdişaham. bizim ğari horozdan ğaçıyordu. eved! ben hanıma, ey hanım bu bir horozdur. eve geldiği zaman da sen ne'çün başını örtüyorsun, horozdan ğaçıyorsun? (ağ efendim, ağ. bu da erkeK değil mi? nâmahremdir.) diye bene cevap verdi. ben hanımı golladım. lakin, gendi gendime derdim ki, bizim ğari ne dorgi, ne müslüman. horozdan bile kendini kaçırıyor. ne dorğü adam, diye. lakin, aldanmadım. hanımı oynaş ile duTdum. yâni bizim ğariyi. ('gel ğari gel. sen bir horozdan ğaçıyordun, şimdi bu oynaş ne? bu ne zampara?) ey efendim, oynaş ile öldürdüm hanımı. yedi yıldır bu şerin gelmiş içini geziyir'kan, ve dün şerri içinde işTe bu ğarınca basmaz efendiyi gördüm. ayağlarına zil bağlamış. esasına zil bağlamış. ayağını atdığı zaman ziller şingiliyor. esayı yere vurduğu zaman, ziller sesleniyordu. ben şehgin geldim önüne. (şeyiK efendi bu ne hal?). ('ağ evladım, sorma yavrum. onsekizbin âlemi halğ eden bir haK, neler halğ etmiş. kimisi gizlide, kimisi eşgere dolanıyor. ayağıma zil bağladım. basdonuma esama zil bağlamışam.

olur ki toprağın içinde ufağ böceğler olur, ya da ğarincâ olur. ben bilmem, ayağımı ataram, bu hayvannar ezilir, ölür. allaha aşğı oluram!) hele baK, incelige baK. bu ğalğa gösteriş gösTermesine baK 'va el alti işlenmesi suça baK. 'ben (eile mi?) (eved!) (çoğ incelme! dedim, şeyi efendi gırılırsan. bizim ğanım da ğorozdan ğaçıyordu am'ma oynasula duTdum. şindi senin ayağların zil bağlama, esaya zil bağlama helğa gendiñ gösTeryorsun. senin altında ne puruzlar var. bir işde qarşan geldim, şeyiKin ne olduğini ayağındaki zillerden añnayıP da gendini ğalğa dorgi gösteriP, lakin gizlide neler olduğunu hisseTdum. çünkü bizim ğarının ğorozdan ğaşmasına benziyir bu da.

bu sebebden, işde, dediKlerim eşgeriye çıKdı hepici, efendim. ey ğâtemi tey pâdişahâm, şindi sen benden soruyorsun, haftada iki köle alıP, birini eyleyiP, birini azad edip. azad etdiğin kölede bin altın verdigin dava nedir? buni soruyorsun. 'ğâ, şindi son derdimi sene aşmağ için benim de bir müşğülüm var, ey ğâtemi tey. benim müşğülümü eger sen emredersinse, ben de haftada iki köle alıP, birini eyleyiP, birini azad etdiğimi senâ annadıram.”

ğâtemi tey ayağa ğaKdı. “neyimiş müşğülün?”. “efendim, gidersin, iki gözü emme araP var.” “eved!”, “o araP, sabağın erinden çarşının başına oturur!”, “e!”, “ğalğa seslenir: her kim benim boynu kökümüne bir sille vurursa, her sille vuran bene (müşTahaKdır, çeK cezan) derse, her sille vurana ğırK aKça veriyim. gelen silleyi yer, aKcaları alır gider. aKşama ğader o arabın ne cebinden para tükendir, o emmanın, ne de boynundan sille esgig olur. şimdi seni gönderirem. gidersin, o araba baKarsın, ona sorarsın ki: ne sebebe hem sille yiyiP, hem para daıdıyır-san? onun derdini gel bene annaT, ben de ne sebePden haftada bir köle alıP, birini azad edip bin nırayla yolcu etdigimi annadayım sene.”

ğâtemi tey ğıs pâdişahının sarayından ğalKdı. o zaman güne bir menzil, gece günüz giden ğâtemi tey pâdişah, emmâ arabın ölkesine yetişTi. 'ey efendim, bu geşmişdaki hekâyelerde olan macaralar neler, neler var. gözünnen görmemiş gördüm deme! ğulağınnan duymamış duydum deme. ğarnın da doymamış, doydum deme.

ğâtemi tey pâdişahım, ben hele bu arabi gözüm ile görüm bağım ki, ğıs pâdişahının verdiği fikir dorgi mi?

sabağın erinden çarşı başına iki gözü emma bir arab geldi oturdi. ğâtemi tey bağıyordu araba. araP ğalğa seslendi: “ey millet, her kim

benim gelir boynu köküne bir sille vurursa, (müsdahaKdır sene, ölene gader çeK cezañ!) derse, 'her sille vurana gırK aKça vererim!' deyip. o zaman ben arabın yaklaşdım yanına seyrediyordum. arabın iki gözü emmağdı, görmüyordu. gelen sille vuruP, araPdan aKçalari alırdı. vaKıd aKşama gader ne arabın boynundan sille esgiK oldi, ne de eli cebinden esgig oldi. aKşama gader her sille vurana aKçalari verirdi. aKşam oldi, herkeş dağıldı, araP yelkendi evine giderkañ ben arabın elini duT-dum.

"esselāmünaleyküm baba!"

"aleykümselām, efendim!"

"beni bildin mi kimem?"

"hayır efendim, gözlerim görmüyor, emma adamım!"

"ha, ben hâtemi tey pâdişahâm!"

"eved!"

"sen sabağdan aKşama gader hem sille yedin, hem para dağıddın. bundaki daşa nedir, bene annadır mısın?"

"ey hâtemi tey pâdişahâm! benim bir müşgölüm var. benim derdimi bene getirmedikden sona, ben derdimi sene açamam!"

"neymiş, derdin ne baba?"

"gidersin, bir cevherfürüş var!"

"eved!"

"sabağdar gelir, tükânını açar."

"e!"

"bir mücevher verir mezete. tellâl mezetler, yüz liradan bin liraya çıkar. (ge'tir, tellâla der, getir! benim neye ehtiyacım var, getir.) o beh vuran sarafalara, bezirğannara ğarşi mücevheri döger, beh vuranlara ğarşi üfürür. tellâln da ücretini verir, (sabağdan tez gel!) der. get o cevherfürüce derdini anna, ne sebePden yevmiye bir mücevher döğüyor. mezete veriliP, bin nirayı yok ediyip. tellâln da ücretini veriyor. günde bir mücevher döğüyor. ne sebePden bu cevheri yok ediyir? gel bene söyle, ben de ne sebePden köteK yiyip de para dađıTđıgımı sene diyim."

hâtemi tey pâdişah ordan da yolcu oldi. nâyeT, hekâye dillerde tez, yıllarda gec. cevherfürücün şerine yetişdi. onı da aynı tâğıbetdi. bağdı ki sabağın erinden tükân açıldı. tükânın içi mücevher doli. bir cevher tellâli sesleyip mezete verdi. yüz liradan bin niraya çıktı. (getir oğlum, getir!) tellâla seslendi. (ben ehtiyacım yoKdur!) havana

goyuP, döğüP toz ediP, behvuran saraflara doğru üfürdi. tellahın da ücretini verdi. hâtemi tey seyrediyordu. gendi gendine “ulan, bu arabın dediği de doğruymış!” yanaşdı cevherfürücün yanına:

“selâmünaleyküm!”

“aleyküm selâm!”

“ey baba, senin bir mücevherin yüz liradan bin nirağa çıktı. ne için satmadın? döğdün toz etdin, yok etdin. ‘hiş bês gurus elen geçmeden üfürdün. tellahın da ücretini verdin. bundaki dağa nedir; bundaki gaye nedir, bene annaT!”

“kimsin sen?”

“ben hâtemi tey pâdişahâm!”

“ey hâtemi tey pâdişahâm. benim de içerde bir müşgülüm var. sen benim müşgülümü halleTmediKden so’na, ben sene derdimi açamam.”

“neymiş?”

“gidersin, bir mezin var, mezin. minareye çıkmadan, (ağan geldi!) der. sevine sevine minareye çıkar. helvakaTgi ağhya ağhya yener, aşağı. get onuñ derdini anna, gel bene onun derdini bildir, ben de sene derdimi bildiririm!”

hâtemi tey pâdişah ordan da çıktı. nayeT mēzine gavuşdı. onı da seyretti, bağı ki (ağan geldi!) diyiP, sevine sevine minareye çıkıyor. helvakaTgi ağhyaraK yenido. akşama gader ne minarede, ne tükannın da duruyor. akşam oldu, hâtemi tey:

“selâmünaleyküm baba!”

“aleyküm selâm!”

“baba, sen akşama gader yorulmadın da (ağan geldi!) diyiP, sevine sevine minareye çıktığın sebeP. ağhyaraK helvakaTgi yeTdigin sebeP nedir?”

“kimsin sen?”

“ben hâtemi tey pâdişahâm!”

“ey efendim, benim de bir müşgülüm var. sen müşgülümü halleTmediKden so’na, hâtemi tey pâdişahâm ben derdimi sana açamam!”

“neymiş?”

“gidersin, bir esgici var!”

“eveT!”

evlêye ğadar aĝlar. evleden de aĝsama ğader güler. o esKicinin derdini anna, evleye ğader niye aĝhyir, evleden aĝsama ğader niye güliyir. gel bene bildir, ben de derdimi sene açayım!”

hâtemi tey ordan da eyvallah ediP, dorgi esKicinin ölkesine gidiP. herisinin gendine göre uzaĶyakin ölkeleri.

esKiciyi de seyretti, baĝdı ki eveT. esKici peşdımbalı beline baĝlıyordu. ğolçaĝları ğoluna. dezagahı önüne, örskekici yanına. evleye ğader heşbi iş görmeden zari zari aĝlıyordu. evleden de (yârabbi sene şükür!) diyüP, sevünüP, aĝsama ğader gülyüydü. hâtemi tey seyrediyir. bu hâli göre, aĝşam oldu. esKici geldi ğaĶmaya. hâtemi tey:

“esselâmünaleyküm eskici baba!”

“aleykümselâm!”

“sen sabahdan evleye ğader aĝladım, ben sana seyredirdim. evleden de aĝsama ğader güldün. bundaki dâva nedir?”

“kimsin sen?”

“ben hâtemi tey pâdişahâm!”

“ey hâtemi tey pâdişahâm! benim de bir müşgülüm var. müşgülümü halletmediKden sona ben derdimi şana açamam!”

“neymiş?”

“ĝidersin, dünyada küsmüş bir şahzade var. dünyadan küsmüş, adamdan deil!”

“e?!”

“o şahsa, benim derdimi örĝen. dünyadan neye küsdü, dünya ne etdi ki buna? gel bana annaT, ben de derdimi sene açayım!”

hâtemi tey ordan da gidiP. nâyeT, şahzadeye yetişdi. şahzade, dünyadan küsdüğü için, vilâyetlerde, helg içinde, halĝarasından küsmüş halĝden. cebellerde, yâni daĝlarda, derelerde veşi hayvannara ğarıymış veşi hayvannar ile dolanıyordu.

hâtemi teyi görüP veşi hayvannar, üsdüne hücum ederkan, şahzade:

“durum ey hayvannar durun! bunun sülfü de benim sülfümden. bu da beni âdem evlâdından. ilişmeyin!” diyüP, veşi hayvannarı önnedi. hâtemi tey pâdişahın yanına geldi, kim olduĝuni bilmiyordu.

“ey, dünyâdan küsen şahzade sen misen?”

“benim!”

“neyetdi bey efendi bu dünya şana küsdün?”

“siz kimsiniz, soruyorsuz?”

“ben hâtemi tey pâdişahâm!”

“ha! benim derdimi, beni sorma. üç günnük yolda benim şeykim var. benim derdimi, beni benden sorma, şeykimden sor!”

işte bunun için, söz buruya geldi dayandı. efendi, ‘ey düşün ki ne diyor bizden evel gelen dünyaya. sen seni met etme bey efendi, el seni söylesin. el seni öğsün, el seni met etsin. gârganın cücügider gen-dine şahin güşudur. gârga ele cücügünü görür ki, bir şahin yavrusudur. bu sebepten, şimdi, hâtemi tey şeyigin bağçasına vardı. şahzade derdimi şeyikden örgen dedi.

burda şimdi geri dönecez. herkeş derdini açacağı, önem burda. bak ki bu dünyaya neler gelmiş getmiş. ve bizden sonrada daha neler geliP, neler gideceK. biz, ben size ve dinniyecilere gelip gidenden sonra annaT-mağdayım. gelmemişi ne ben bilirim, ne allah bilir.

selam verdi şeyiğe, müridlere. meger bahçada bir havuz kayniyordu. havuz akmıyordu. bir mermer havuz. akmıyordu. gayniyordu. gurK dene mürid, birde şeyik fikire dalmışdılar. ve, yükleri çoğ ağır idi. hâtemi teyin selamını alamadılar. hâtemi tey bir sahaT bunnarın müzakeresine, fikirine seyretti. bir sahaT sora bunnar derslerini bitirdiKden sonra, en evel şeyiğ:

“el’eykümselam ey hâtemi tey pâdişahâm!” diyince, hâtemi tey pâdişah:

“efendim, bey zâdem. ben bir sahaTdır bu selamı vereli size. yeni mi gulağlarınız duydu?” diyeP sordü.

“hayır efendim! bir sahaT evel selamınız verdiniz. ama, müşgülümüz çoğ ağır idi. biz müşgil ile bir halğa idiP, bunun için selamımı alamadığ. şimdi dersimiz bitdi. eylekümselam, hâtemi tey pâdişahâm!” bir dâ diyeP.

“peki, benim hâtemi tey pâdişah olduğumi ne bilirsin?”

“efendim, gözlüye gizli ne lazım. gözlüye gizli olur mi? eveT, bey efendi. aramızda, bu kevn-i mekanda eyle halgımız var ki, görüyor. ne görüyor. her şeyi görüyor amma, belki biz ele adamların üstüne gülürük. belki hişbişey bunda yokdur da deyirik. halbusiki bizim dedelerimiz ne demiş: ey yavru, karşıya heç hor bakma. yük altında, semer altında ne kekelhannar var bilmiyorsun. çünkü sır-

tına semer vurulmuş, gölan vurulmuş, bunun kalhan olduğunu bilmiyor, halğ. eved, işde aramızda beyle gullar da 'var!"

"pekey! benim hâtemi pâdişah olduğumi bildin, güzel. şu dünyâdan küsen şahzâdeğnin derdi neymiş?"

"gördün mü?"

"gördüm! size gönderdi beni."

"ağ, otur şeyle hâtemi tey pâdişâh!"

hâtemi tey diz çökdü oturdu. şindi bu gezdirdiğim adamnar, herkeş başına geçeni annadacağ. onnar ne demişse, ben de aynı onnarın dedigini diyeceğim.

"ey hâtemi tey pâdişahâm, o delikannıyı gördün 'ya!"

"eve!"

"o da bir hükümdar oğlu. babasi ve annesi goydular ki bizim yanımıza, taħsil görsün, delil görsün! eve, şindiki bu durumu diyelim. bir baba anne, evladı yedi yaşında goyar ilkokula, neye goyar? tahsil görsün, ve ilelesin adam olsun. nâye, okuya okuya üs'ted, tahsilli bi-yiğ adam olur. bu tahsilli adamdan melmeket de ve mille de fayda görür. immi adamdan ne fayda 'olur. ğuri bir ağacın yaprağı olur mi, kölgesi olur mi? olmaz! işde, elimsiz, tahsilsiz bir adam da ğurumuş bir ağaç kimindir. biz bunu okuymaya dururken, gördüğün havuza meylini at'di. havuzda çimim, soyunuyim. biz dedi ki (oğlum bu gördüğün göller değil. bu gördüğün, çimdigin sular değil. bu bir elimdir, elim bir ümmandır. ne dibi var, ne de nâyeti var. hağıl ğavra-maz oğlum, bu havuza giremezsin. girdin mi akıl daşar, serden. dut-madi sözümüzü. biz bu şahzadeyi tekib ediP okudiyorduğ. günden güne tahsil örgedirdi. bir gün bis bu ağır vezife altında ikən, soyunuP üsdünü başına sarıyor. işte, ey hâtemi tey, şu gördüğün havuza 'dalıyor.

meneviyede, ruhâne de nereye atıldı. nereye atıldı. eved, gen-disini bir bahçada görüyor. uyanık bir peri ğiziyle, ğirK tene perilerle zevke dutuyor. o gece sabâ ğader. sabağ olir. peri ğızının ğucağında uyüyor, bu şahzade. eyle ayılır ki vâşi bir korgı tevenin üstünde yatıyor. ne bahça var, ne periler, ne güzeller var. akşama ğader arıyor, ağlıyor nân. akşam olir peri ğizi bahçaya bumı alır.

ey hâtemi tey, otuzdoğuz gece. gece, peri bağçasında zevk sefa, perinin ğucağında uyuyor ve ğırkınıcı geceye gelen'da bu yatmıyor da. peri ğizi diyor ki: (ey şahzadem, başın dizime koy uyi!) (hâyr, yata-

mam dā!) diye, (sen beni uyuduyuP beni bırakıP gidiyorsun. ben yanırım, bir beri yabanda gendimi görüyem. sen beni otuzdoğuz gecedir alda dın. ‘ben dā uyanmam, uyumam!) diyiP, gıza sarılıyor. gız na gadder (ey şahzadem, bir gece galdı. bu geceyi de tāmül e!) (hāyır, kandırıyor. ‘bögün ‘bögün, yarın yarın diyereg otuzdoğuz gece geş- Ti.) nāyeT ömür de bizleri eyle. bögün bögün, yarın yarın diyaraK bele gidiyor. feleğin aynasi gidiyor. e’ved.

ey hātemi tey, gızı biraKmayanda gız diyor ki (bari soyun. şu elbiselerin başı sar, şu havuza dumçık, sen de benim kimi ‘peri olasın!) ey hātemi tey yānış belleme. sene bu havuzu gösderiyem. baK, elbiselerini başına sardi, bu havuza atdi gendini. lakin biz çekdiK çıkardıK. a’ma, ruhaneT, meneviyed, otuzdoğuz gece geçiyor. otuzdoğuz günüz de gendini beri yabanda görüyor. işTe, üsdüni başına sarıb havuza atar kān, yāni gızın sözüne, biz çekdig çıkardıK. başı suya dummadan çıkardıK. sağına soluna baKdi, gızları arıyor. (nē arıyor- suñ oğlum? hani baKça? hani gızlar oğlum? hele gendeñ gel! gendeñ gel! bögün gün bögün, baK dersin örgen. önünde dersin. bögün onüçdür. amma, hele ondörT gelmemiş. oniki de gitdi, böyün onüç. yunuz emrem ne demiş:

dem bu demdir, dem bu dem,
bundan gāygusuñ neden?

ey hātemi tey pādīşah, bu sebePden dünyādan küsdi. ‘yā önündeki dersini, gününü gördi. demeK Ki dünyanın eveli aKırı, başın bir hāvuza dumup çıkmasına mı benziyor bu dünya! ne decegem bu dünyāyı aldıyor beni. aldadırsa da beni değil, kāyinatı aldıyor. hakiğaT eyle bir güzel gız ki, sen ölmeyeceksin diye gandırımış hepimizi. helā ‘yüri, hele çalış, hele davran, sene daħā neler var.

ey hātemi tey pādīşahām. işTe bu çocuğ bu sebePden dünyanın eveli aKırı başın bir havuza dumup çıkmasına benziyor diyiP, dünyadan küsmüş, cebellerde vēşi hayvannara gārısmış, ömrünün sonuna gader dolanıyor.

hātemi teyse dünyadan küsen şahzadenin fikrini şeyiKdan örge- naraK, gerisin geri döndü. dorgi geldi o eskicinin yanına. şindi sıra eskiciye geliyor.

“selāmünaleyküm!”

“aleyküm selām, hātemi tey pādīşahām. geldin mi?”

“geldim!”

“müşgölümü halleTdin mi?”

“etdim!” dedi.

“neyimiş o şahzâdenin küskünnüğü dünyadan? dünya ne etdi küsmüş?”

“efendim, dünyanın eveli ahıri başın bir havuza dumuP çıkmasına benziyor!”

“eved!”

“işde, dünyadan bu sebePden küs’müş, vëşi hayvannara ğarışmış. dâ dünyaya, yani göyâ âdemler içinde ğonuşmuyor, durmuyor.”

“ey hâtemi tey pâdişaham, o şahzâdenin dedigi nukde çoK güzel, dorgı. dünyânın eveli ahıri ne? hêç! hêç, hêç!”

eved, soni hêçe geliyor. bunun için, aldadncı bir dünyâ, aldadır kandırır, bir gün alır altına. güler üsdüne. ‘eved.

“şindi, ben derdimi açayım sene ey hâtemi tey, bûyur!”

diz çökdi hâtemi tey pâdişah. çünkü, insannarın ehtiyâcı örĝenmeyedir. (bildirem, bilirem çoğ deme; bildigen ğarşılığ bilmedigin çoKdur!) bunun ü’çün, her vaqıT örĝenmeye möhTacsın. her ‘şeyi bilmeye de möhTacsın, ‘çalış. ey hâtemi tey pâdişaham, şindi esKici söylüyor:

“ben kendim yemen ölkesindeydim. babam bir bezirĝanıdı. der-yâda gemisi de varıdı, vapuri. zenginıdi. babamıle fıĝare kardaş oluyor. ombeş yıl babamıle beraber alışveriş yapıyor. bûadam da zenginnedi. babam bunu ayırmağ isTerken, bûadam babamdan küsüyor, yemenden baĝdada hieTıdiP gidiyü. bu adam babamdan küsüP gidiP, giderken ben yedi yaşındayımışam. dâufağ. ombeş yılda baĝdadda ğalarkân, ben böyüyüP delikanni oldum. babam da meraĝından ölüyor. çünkü dünya hec kimseye ğalmamış. ne şaha, ne pâdişaha. ne aĝaya, ne hizmetere. babam ölüyor. babamın sevletini yedim. raqıda, ĝumarda gitdi. ‘eyle dara düşdümki, ĝonaĝları bile saTtum yedim. . . . bu sebePden, ey hâtemi tey pâdişaham, babamın sevletini yedim, bişê ğalmadı. artıK, ĝarabalarda, artıK ĝannarda, külhannarda ömür geçiryorum. ĝâhı aç, ĝâhı toK, ĝâhı yorĝun, ĝâhı aç susuz. beyle gidiyor, felegin aynası. laĝin, ombeş yıl ğaldıKdan sona, babamıle ĝardaşolan baĝdaddan dönüP, köçünü kevranı yükleyiP, terkâr bir dâ yemene geliyor. ‘dorgi babamın saraylarının önüne kevranı eyliyor. ĝalbukisi babam yer altına girmiş, bûadamın heç

haberini yoK. soruyor, sesleniyor ğapiya. içerden dışarı çıkan adamnar diyir ki: (baba, bu evin sāyibi yere girdi. evler de satıldı!). (kim satdı?) (çocuğu, oğli!) (ya o nerde?) (şimdi sapsız bir balta. ya ğanda, ya küllğanda. meyāneci ve işkici bir adam!). o mehelleniñ geşleri bezirğanın etrafına toPlanıP seyrederkān, bû adam diyir ki: (bû evleri bu sarayı sene ğaça satdı, oğli?) diyir ki: (bin altına!), (ğü’zel, ‘peki!). geşlere diyir ki: (bu evin esKi çocuğuni tanır mısız oğullarım?), (eved diyirler, tanırK!). (her kim bulur getirirse, bir altın vereceem. ğoşun bunu bulun!). sekiz tene deliğanni şeriñ içini arıyor. ey hātemi tey beni arıyor. benim benden hēç haberim yoğ. benim de dizimde acımdan tāğad ğalmamış, bir ğarabaya ğir’miş, o ğarabada düşünüyordum. deliğannılar geçerken (ûla aradığımız burda, gelin!) dördü ayaklarımı, dördü de ellerimi dutuP, beni havada dorgi bezirğanın yanına getirdiler. ombeş yıl geşmiş aradan, bilmiyorum. bezirğanı tanımiyorum. (işTe budur onun oğli!) (heyvah!) dedi, kürkünü sıyırdıP, üsTüme atdı, sarıldı boynuma benim. ben tanımiyiram. ecāyiPda ğaldım. (nē oldu bu adama bele, ağlıyor bene sarıldı?). (heyvah dünya, bele ğallarım da varmış senin! oğlum gözüm kör olaydı, seni bu ğalda görmiyeydim! hele beyle bir zengin evlādın, evlādına bağ adamın.) döndü, evleri alani çağrdı: (gel bâba, ‘al sene ikibin altın! bu apartumanın anağtarlarını teslim eT. çeK eşyānı!) benim bin altına satdığımı ikibin altına aldı. o zaman, ğonağları aldıKdan so’na, beni berbere, nāyeT, çimdirdiP elbiseler giydirdi. ‘getirdi, babamın satdığı apartumanı bezeTdi, (otur oğlum baban yurduna!). oturdum. aşdı ğasasını önüme altınari sayıyor, ben bakıram. (oğlum, bu altınari görüyor musun?) diye bene sordü. (‘eveT!) (‘ğağ, benim akşamdan sabağa idarem yoK idi. bû altınlar heP bâban parasıdır. bâban üzünden kazandım. beninen ğardaş oldü; para ondan, çalışmaK benden. allah da verdi. baban sāyesinden bu varğa ğavuşdum. şindi nasıl bu parayı senden esirgerem, oğlum)!. bene böyüğ bir mağaza aşdı, tükan. gider gelir öğüT verirdi. bir yıl geşdi aradan, nāyeT, beni everdiler. bir kadın aldılar. bir sene de kadınınan ğaldık. bir ğün benim emsallarım seyrangāh bahçasında otururğan dediler ki: (biz sebeP olduK, seni everdiK. aldığın kadından razı mısın?) diye sordular. dedim ki (çoğeyi, raziyam. ama bir ğuyu var. bilmem ki sizin ğanımlar da eyle mi?), (nedir?) diye sordular. (bir senedir evlenmişik, benimle beraber oturuP yemeK yemiyor!). (‘neçün?), (diyir ki: ğadınnar ğocaları ile yer mi yemeK?) (yāu eyle şey mi olur ğardeş! yalan söylemiyim!) (yāu ğarı evde, gidiP sorun!

bilmirem, sizin hanımlar da eyle mi deil mi?). birbirlerini gine bak'di, bene güle güle ('yaşu eile bir şey söyledin ki heç şindiye gader duymamışdı!) (e, duymadıssa duyun babam!)

bir eKtiyar, hacı veli isminde bir zaT getirdiler. hacı veliye sözümi dediler. hacı veli bana dedi ki: (ölüm, gel garşıma otur!). ben garşısına oturdum. (ölüm, şerefdâr olma, sene soracaK sözümi dorgi bene cevaP ver!).

hacı velinin garşısına otur'dum. (ölüm, şerefdâr ol'mas, benden inkâr etme!) dedi. (sorduğum sorğulara dorgi cevaP ver!), (pe'ki!) dedim, (bildiim ise verirem!) (ölüm, bir senedir bu gadınnan evlenmişen?), (eveT!), (heç gövdesi soyuğ geldi mi sene. bir yatağda yatıyorsan.) diye, ben düşündüm. (düşün oğlum!). düşündüm ki bir senenin içinde iki defe bene soyuğ geldi. dedim ki (hacım, bir senenin içinde iki defe tesevvür etdim, soyuğ geldi uyandım!). (temamdır oğlum. senin bu aldığın gadın cadıdır. hem de cādıların usdadıdır.), (hacım olmayacağı!), (ölüm, kolla bu gadını. eger cazılığını duTmasansa, bene ne dersen de!), ('peki!) dedim.

ey hâtemi tey pâdişaham, nasıl kadını kollıyacağımı düşündüm. gendi gendime dedim ki; (günüz işdeyem. gece de uykuyla ölüm bir. ya ben nasıl bu gadını göllim ki bunun cāzi olduğunu belki dutım!) nâyeT, çarşısının beKcilerini sesledim. beKcilere tembehledim ki: (yarından 'ehTibaren ben evleye gader alışveriş yaparam. evleden sona tükani arkadın kitleP, yatarım. 'siz akşama bir sahaT galaraK, eger uyudumsa tükaniin gapısını döğün, beni uykudan uyaldırın. size aydan aya ücreT vereyim) diye, beKcilere bu tembehi verdim.

ey hâtemi tey, o gündün tebdilimi aldım. gündünden evleye gader alışveriş ediP, evleden sona tükani arkadın kiTleyiP, yatar uyku alırdım ki gece uyku bene zor vermesin. uyku galebeT etmesin, cāziyi dutım. nâyeT, beKciler beni sesliyaraK altı ay bele git'di. altı ay so'na, gece Kadınnan yatıyır'kan, kadın usuldan beni sesledi. ben gendimi uyku luğa verdim. irğalağı, gini uyüyorum, yalandan. halbusiki ayıgım. gendimi uykuluğa vermişim. gendi gendine gadın: (eh, uyüyor! dedi. elbiselerini geyiP, odadan çıkdi. eve gitdi, ben de karannıKda gadınıñ peşini tagiP ediyordum. diz üsTi, gadınıñ arkası sora. 'usul usul gidiyordum. kadın evden bir küP aldıP, dışarı çıkdi. küpin içine ayaklarını sokuP, berhava oldi. gadın havada, ben duvar dibinde, ay

ışığı gece. duvar diblerinden ğadınñ peşine. şeri çıKdıĝ, bir ğabrisdan. mezerlig. küpi bir mezer daşına dayadi. beşaltı dene küP içinde cādılar geldi. cādılara ombes dagğa ders verdigden so’na, herbirini bir tarava sevg_eTdi. oğünden ölmüş ölünün mezerini eşiP, ölünün etini dişleriyle yirkān, ben mezerin kenārından seyredirdim. ağındaki dişler bir ğazma boyu uzanmış, görüyorum. cırnaqlar gine eyleydi. veziyeti bir veziyet, biçimsiz bir veziyetdeydi. simsiyah bir ğaldaydı. o veziyeti gördüm, tehemmülüm ğalmadı. dedim: (şindi bu zalım beni görürse, diri diri mezere çeker yer!) gerisin_geri döndüm. geldim evime. ğapıyı kitleyemiyom, titirirdim.

ey hātemi tey, aradan bir saĝaT geşdi ğapılarıñ sesini eşitdim, yataĝa girdim, yorgani başıma çeKdim. yalandan uyKuluĝa verdim gendimi. uyüyordum. ğalbusiki uyumiyam. kadın usul_usul odayā_çileri giriP, ğarannıKda elbiselerini soyunuP. gövdesi gövdeme deĝdiĝi zaman, soyuĝ geldi bene. ğaman sıçıradım yataĝdan. şemeleri yakdım, ğadına: (elbiseleriñ giyin!) dedim. baKdım, mezerdeki veziyeti deil. gine künde ki veziyeti. kadın elbiseleri (nē_öldi?) diye soruyordu. (hele geyin, ne olduĝuni şindi annadacām sene!) dedim. geyindi. elime bir degeneg_aldım, çögel. dalımı odanıñ ğapısına ğarşı verdim. (ĝari, bu yataĝdan çıkdıñ, nere_ğitdiñ?) diye sordum. (herif sen dellendin_çmi? akşamdan gece yatıyork. sen rûya_çmi gördün? nē_çtdin! ben sennen beraber bu yataĝdayım!), (‘ĝa ĝari beni şindi deli_çmi edeceĝsin! elbiseleriñ_çki geyindin, küpi bindin, havada giderken ben_çde peşinden ĝoşuyordum. küpi mezer daşına dayadın, ölünün etini yerken, ben sene seyredirdim. sen_o_ĝari deil_çmisin?) deyinç, ey hātemi tey, ayaĝlarını yere vurdı. (benim sırrımı vāĝıf_çoldun he!) diyip, mezerdeki biçiminden dā_fazla bir hekmete girdi, ‘benim artıĝ gendimden ğaberim yoĝ_çidi. beni ĝolumdan dutuP, pencereden atıP, (getTigin yerden geri gelersen, gendiñ saĝ bilme. bir sene bir baş_çyasdıĝa baş ĝoymayaydıK, şindi seniñ_çişin bitirmişdim.) atıĝ gözümü aşdım bu_çşer.

ey hātemi tey, benim şindi evleye ğader aĝladımındaki derdim sevretime, vetanımdan, tükānımdan, elĝāni emsālımdan ayrıldım. ĝa’rib ĝarib ĝurbedlere düşmüş, aĝliyorum. evleye ğader aĝladığımın davası ‘bu. evleden so’na geliP, sevinip, aşĝ_çile güldüğümdeki dava_çda ‘bu. (yā-rabbi sene çoĝ şükür o cadının şer’inden ĝurtardın! ölmedim, canım saĝ_çğaldi. gün ğazanır, gün yerim. can saĝlıĝı bene cehan varlıĝıdır. çoK_çşükür!) diye. ey hātemi tey, buna_çda gülerim.

işTe ağladımın davası melmeketinden, sevretimden, vetanımdan ayrılmışam. diyarı ğurbete düşmüşem. güldüğümün 'davası, o cazının elinden çok şükür ğurtarmışam. işTe, canım sağğaldı, ölmedim. sevündüğüm de bu. işTe hâtemi tey, başıma geçen manzara.

.....
dorgi geliP, o sevine sevine minâreye çıkan mezine, aĝlıya aĝlıya minareden yenen mezine.

“esselâmünaleyküm!” ğavuşTu.

“aleykümselâm, hâtemi tey pâdişaham! geldin mi?”

“geldim!”

“müşğülümü hâleTdin mi?”

“etTim!”

“neyimiş?”

işTe, o eskici derdini bir câzının şerrinden aĝlayıP güldüğü. vetanımdan aldığı kimin o da o minareye çıkan mezine aınadır hâtemi tey. işTe evleye ğader ağladığı cazının şerinde ğurtarmış ve melmeketinden ayrılmış, aĝlayıP güldüğündeki dava 'bu.

“ey hâtemi tey, müşKülümi hâleTdin. ben de şindi derdimi sena açacaam.”

gine diz çökdü hâtemi tey pâdişah, o mezinin önüne. mezinise:

“ey hâtemi tey pâdişaham. benim babam bu camının imamiydi. birgün babam bene dedi ki: (oğlum, ben hasda oldum. benim yerime camının anaKdarlarını al da bu sa'bağ namazına get. gelen cemaate imamhK'et. namaz ğıldır, gene kitle camiye, anaKdarı al getir!), (baş üstüne baba!) dedim. babamın verdiği emri dutaraK, sabağa bir sahaT vaqıda ğalmışdı. evel ğahdım. ortalıĝ ğarannıĝıkan, dedim ki: (gidim, açım camiye minareye çıkım, birez temcid ver'im de, o uyğudan mö'minner ayılsın, uyansın.)

geldim, aPdesimi aldım, ortalıĝ ğarannıĝıdı, minâreye çığdım. temcid vermeye, nidâ etmeye ellerimi yukarı ğaldırıP, (allâ ekber!) demeden, deveden böyüĝ bir ğuş minarenin üzerine geldi. ben ğuşü görüP ğorKdum. ğuş cırnaKlarını ellerime sardırıP, ğanaTlarını açıP beni minârenin şerefesinden ğaldırıP.

ey hâtemi tey, yukarı bakıram yenim künhân, sebâ. aşağı bakıram, zemin künhân. 'ne ğaddar götürmüş bu ğuş bilmiyorum. allah bilir. 'eyle uyandım ki, bilberi yabanda duruyorum. ne ğuş 'var, ne de

ölkeler var. ğakıP, aĝlıya aĝlıya bir gedige dayandım ki bir Őeher görünüyor. yıldız kimin Őeher parlıyor. meger o ğuş beni ehdıĝaT Őehrine götürmüş. bilmiyorum. Şere içeri girdim, dolana dolana bir aççi tükânına girdim. yemeg ismarlarkân aççi başı dedi ki: (bu delıĝanni ĝarib gelmiş ölkemize. bir de bir buzluĝ hoŐav verin buna!) yemeg getirdiler, taamla yidim. bir de bir buzlu hoŐav verdiler, yidim. karımı doyurdum. (borcumuz nedir?) diye sordum. dediler ki: (burda aĝça yoĝ, para yoĝ!), (‘ya?), (iki selâti selâm çeK, gine acıĝdınsa, gel, isTedün her taamlar hazırdur senin için!). (ne güzel melmekeT!) dedim. iki selâti selâm çeKdim, kapıdan dışarı evliye ĝader dolandım. Şimdi akşam yatacaĝ yerimi düşünüyorum. bir adama sordum: (burda teggehâneler yok mı? yatacaĝ yer.) (ĝarib misin?) diye sordi. (eveT, ĝaribim!). (gel bennen!) diyiP, götürdi beni, bir teKgede ŞeyiK oturuyordu. selâm verdi, beni Őeyiĝa teblig etdi. (oĝlum, kim getirdi seni buralara?), (bey efendi, bir ĝuŐuñ ĝanadında geldim, ayaĝında!), (olur oĝlum!) ĝalĝi sesleyiP, (çaĝırın bu ĝalĝi. ‘bu yatıb ĝalkacaĝ yer isTiyor. neriyeye verseK nâ mehremdir. kimin bekar yetişmiş ĝızı var?) diye. nâyeT, (hasan âniñ bekar ĝızı var, yetişmiş!), (çarıñ!) diye ĝızın babasını sesleTdiler: (bu delıĝanni ölkemize ĝarib gelmiş, yatıP ĝalkacaĝ yer isTiyor. gidemez dâ! allân emriyle kızını buna alalım.) (allah yazmışsa, ne diyim!) dedi kızın babası.

ey hâtemi tey, bir sâT sürmedi beni everdiler. akşam oldı, bir eve içeri verdiler. odaya girdim, çoK bezeKli. dilber bir kadın geldi: (ey ĝocam, ölünci bir güne ĝader sen benim ben senin!). ey hâtemi tey, o gece sabaK olduĝunu bilmiyordum. sabaĝ oldı, ĝapı dögülürken, kadın geldi dedi ki: (ĝocam, dün nikâmızı kesen ŞeyiK efendi seni isdiyor. get bak ne edeceK. adam gelmiş kapıya.). benim çetinime geldi ey hâtemi tey. dedim ki: (ya akşam güveĝi oldum, sabaĝdan git ne demek! Şindi zamani mi?). dedi ki ĝadın: (ne diyim? adamcıĝaz ĝapıda bekliyor?), (canım, sen ĝapıda durana derseni ki uyuyor. ne zaman uyanırsa ele gönderirem!) kadın bana terkâl dedi ki: (Şindi sen uyur mısın, ayıK mısın?), (canım, ben her ne ĝaddar ayıĝısam, içerdeyim. dışardakine uyir de!), (‘yâ, sen yalan söylediKden mâdem, beni de mi yalançı edeceKsin!) diyiP, (gelin, gelin!) diye bu yalan söyledi. . . . o zaman ĝalĝi başıma tökereK, ĝollarımı baĝlayıP Őeyiĝin yanına götürdüler: (ne ol’di?), (yalan söylemiş! içerde ayıĝımış, eşine demiş ki: “dışardakine de ki, yatıyor” (hâ, yalan söyliyem, işi, mel-

meketi de bozar. hakığa de, ara yerde iş bozannari, ara yerde ilâve ediP, yalan yalan ilâva böhdan edenneri aranızdan çıkardın, koymayın. işigi bozar, o bozguncular. çünkü, yalan söylüyor. çünkü, minafihli ediyor. yaramaz 'sizin içinize.

o zaman gollarımı bağlayıP, şherden dışarı çıkardırkân, cellad edece' idiler, gine guş yetişdi. onnarın elinden beni kanadına al'di, 'döri uçurdi. guşun kanadında gidereK, gine bir beri yabana endirmiş. ey hâtemi tey, eyle baygım kalmışım.

.....

uyandım ki ne uyanım. gine bir beri yabanda, ne 'guş var, ne kimse var. Kine gaKdım, bir müddeT geTdim, bir gedige dayandım, ey hâtemi tey pâdişahâm. baKdım ki bir şher görükir. ama o gördüüm şher deyil. ne deyi bu guş beni ikinci defa rāba (?) şherine götürmüş. şeren içeri girdim, dolanarak, bütün halk bene bakıyor. ama heç bi şey bennen konuşan yok. men de halga bakıram. herKeş gendi âleminde. birisine dedim ki (ben ğaribim. burda misâfirperver kimse yok mi?), (ğarib misin?) diye, (eveT!) dedim. (gel bennen bera'bar!). gine beni bir 'tâKge kapūsuna götürdü. teKgeden içeri o girdi, ben de peşinden. bir eKdiyar pîr oturıyordu. selâm verdi. ğıyama selâmi alıP, ben de pirin elini öpTüm. o benim önüme düşen, götüren adam, (bu delikan'ni ğarib gelmiş bizim diyāra. misâfirperver yatıb ğalkacaK yer isTiyor!) (öyle mi?), (eveT!). nāyeT, adamnar çağırıP, "suvallaşın 'hele! kimin yetişmiş, akıl buluş olmuş ğız çocuğu var?" diye araşdırdi. nāyeT bir adam geldi: (benim var!) dedi. (bu deliganni diyārimıza ğarib düşmüş, yatıb ğalkacağ yer isdiyor. hangi misâfirperver versem namehremdir. lâkin, lazımdır ki buni halālından bir iş görelim. allahañ emriyle kızini bu delikanıya vereceKsin. ne dersin?), (allahan emrine heç bî ehterazım yoK! dedi. allah yazmışsa ne diyim.).

nāyeT, ey hâtemi tey, ikinci nikah tezeleni başıma. aKşam oldi, beni zifāfa verdiler. ö ilkin evlendiğim kadını unuTdum. bu ondan daha hasnā, dā dilber. ('ey ğocam, ölüncü bir ğüne ğader sen benim, ben senin!) diyıP. ey hâtemi tey, zevki sefadan o gece sabağ olduğuni bilmedim. sabağ olmuş, kapı döğüldi. kadın suval etdi (kimdir döğen ğapiyi?) hızmecilere. bildirdiler ki: (şu sizin damati nikah kesen şeyiK efendi isTiyor.) ğadın bene dedi ki: (ey ğocam, dünki nikahımız kesilen tekKeden seni isdeTmişler. buyurun, gidin 'gelin.). ben dā hata etdim ki kadına deyim ki: "de ki yatıyır!". çünkü, ilkin zori

gördüm. (hay hay, baş üsTüne!) dedim. haman galkıP, indim. beni gözliyen adem inen beraber teKgiye vardıg. (gel bakalım delikanni dedi. seni everdiK, ev barK saĥabi etdiK. lazımdır ki sene Şimdi bir iş bulmaĥ.) . . .(baş üsTüne!) dedim. ŞeyiK: (ne iş görürsün, ne işi baŐarabilirsin?) diye sordi bana. ben terkāl Őeyiĥın cevabına Şeyle cevab verdim, ey ĥâtemi tey: (siz bilürsünüz! siz ne emredersiz, ne işi lâyiK görürsüz, ben de o işe baĥarım.). (bezazlıĥ edebilir misin?), (eved! ederim!). (çaĥırın dedi bezaz sınıfını, bezaz esnafını!).

ey ĥâtemi tey pâdişaham, ’yüz tene bezas esnafı geldi. oturdular. ŞeyiK bunnara dedi ki: (ey esnaflar, Şu deliĥanni melmeketimize, ölkemize ĥarib düŐdi. gidece’gine imĥan yoĥdâ. yal’nız, buni everdig, ev barK sābi etdiK am’ma, buni da bir işe tâyin etmeg vezifemizdir. ĥul ĥula sebeP, sebePdir ĥul cennete girmez. bezazlıĥ ederim diye cevaP verdi. buni da aranızda alın. buna bir ’tüĥan aĥalım. siz ile beraber alış veriş yaPsın. ne derseniz?) diyiP, sordi. yüz ĥiŐi ĥabul etdiler: (heĥ bir ehtirazımız yoKdur!) dedi. (ĥay ĥay, aramıza lâyiKdır!) diye. ey ĥâtemi tey, o yüz tüĥanın arasında bene bir tüĥan ĥazırladılar. ĥazır etdikleri ma’ĥazaya ’sekizyüz altınmıK mal aldılar, ikiyüz altınmıĥ mal da maĥazada varıdi. bin altınmıĥ bir mal ĥazır etdiler. üzerlerini yazdılar. ’her malın ĥıymetini. bene o ŞeyiK ve esnaf ile beraber bir lisTe verdi: (ölüm, Şindi nasıl satacaĥsın, ĥaribsin bilmesin!), (buyurun efendim!) dedim. (ölüm, bir ĥuruŐa alınani, terkāl bir ĥuruŐa vereceĥsin. fazlaya, noĥsana deĥil! . . . iki ĥuruŐa alınani iki ĥuruŐdan satacaĥsın. fazlasına satmayacaĥsın. üçü üÇden, dördü dörTden, beşi beşden vereceĥsin. baĥ, üzerlerine yazmıŐıK. her malın bir ĥıymeti var. ĥabul etdin mi?), (etdim!) dedim. (paranı saymâyaĥsın. etdiĥin ne ĥaT’er alış veriş yapıĥım hesab etmiyeceĥsin. sene bir deĥil veriyorum. etdiĥin esĥapeyi (?) bu daĥilâ atacaĥsın. am’ma elin ĥısmâyaĥsın ölüm. ve even barĥan yeteliK ĥarcıyaĥsın. saĥın esĥiK kötürme. yetelig kötür. geri ĥalani aĥcaların bu daĥile tökeceĥsin, saymadan. bir sene ele devam bu maldan satacaĥsın. yal’nız, gelecek sene bu ĥünde sen inen hesaP ĥöreceĥim. dorgi hesaP verdir.), (baş üsTüne!) dedim. duva ĥıldılar. eŐyayı düzüP anaĥdarı teslim etdi, ĥıĥdı tüĥanın önünde böyüK bir duvâ etdiler: (allah işin ras getirsin!) diye, ĥekiliP getdiler. teker teker o yüz ĥiŐi, bezaz esnafı olan benim sınıfımdan, (ĥayırh olsun!) diye gelen bene (ĥayırhı olsun!) diye tekmil verdi. (saĥ oluñ!) dedim. nâyeT, ĥitdiler. ben bir ĥuruŐa alınani bir ĥuruŐdan

ölçüb satıyordum. ikiyi ikiden, onnarın dedigi kimin, üçü üçden, dördü dörtden, beşi beşden veriyordum.

feleyin aynasi ömürden. oniki ay geldi geşdi. bir sene, geldi geşdi. amma, 'sekizyüz liralık mal satdım. çünkü parayı saymıyordum, dekle dolduryidim. bene ele tembeh vermişdiler. akşam geldim eve. ey hâtemi tey pâdişaham, aldığım eşim karşıladı. güle güle otur'duğ. o geceyi sabâğ etdi. eşim bene uğurlamaya kapıya gader geldi! ('ey kocam, seni uğurliram böğün. böğün seniñ hesap günün geldi. allaha amanat. allah işin ras getirsin. güle güle yola vurdum seni, güle güle gözlerim!)

geldim. benim içerimde bir dargınnık çıktı, o anda. o kadının beni güle güle uğurlaması, beni bö'yük bir yükden gurtarmış oldum zandım. nâyeT, gendim Tükânımı aşdım. ey hâtemi tey, bir seneniñ içinde onnarın edeTlerini bütün örgendim. en ilkin tükânımı açan 'şekis, aşmayan, o açana selâm vermemiş, "hayırlı olsun!" dememiş, gendi tükânına anaKdar vurmuyordu. ben de aynı onnarın örneğine göre benden evel gelen tükân goñşularına selâm veriP, "hayırlı olsun!" derdim, gelir tükânımı açardım. nâyeT, aşdım tükâni. ben gendi içerimde, ey hâtemi tey, hesab edirdim ki "benim dahilimde ne çıkar. çok çıkırsa dörtyüz lira." çünkü, bin niralık malın sekizyüzünü satmışdım. ikiyüz liralık malım galmışdı. dörtyüz lirasını da bir senede eve harcamışdım. yani dörtyüz lira gader. lakin hesaP virdim, dahilden dörtyüz altın çıkar diye, umud ediyordim. guşluK vâkdi oldi. lakin, onnarın şu edeTleri de vardı. aşgate eden adama, geriden müşderi geldiği zaman, (ben şiftahamı etdim. şu benim goñşumdan da alacaK malım var. get ona, ondan al, o da 'siftah etsin) beyle gördüm, bir seneciğinde. yani, birbirlerine yardım, birbirlerine hülüs bağlamışTılar. ben de onnara uymuşTım. eyle ediyordim. nâyeT, şeyiK efendinin elinde lise geldi. bir lise de bene vermişdiler. (gel deliğan'ni! selâmünaleyküm!), (eylekümselâm!). (gel bakalım. böğün hesaP günü!). o yüz gişi bezas esnafi da geldi, koñşularım. ya'ni benim sınıfımdan olannar. şeyiK dedi: (biz bu delikannıya ne gadder sermayalık mal aldıK?), (bin altınnık!). (şindi, oğlum, ahan anaKdar. aş daKilini, say parani!) diye cevaP verdi. o yüz gişide seyrediyordi.

(bismillah!) dedim, dekili aşTım. 'dekilden parayı saydılar. binikiyüz lira altın çıktı, dekilden. ben dörtyüz lira gözlüyordum. çünkü, bir guruşi bir guruşa vermişem, fazlasına satmamışam. binikiyüz altın dahilden çıktığı kimin, şeyiK o yüz gişiye dedi: (bu adam helal iş gör-

müş mi?) diye sordu. ellerini göküzlerine koyarak, (eveT dediler, bir guruşi bir guruşdan vermiş. ne esgig öş’müş, ne fazla öşmüş. ne de fazlasına saTmış. çünkü, dakildeki çıkan para dorgi iş göreni isbaT ediyor.). ben heyecana gıplılmışTım, ey hâtemi tey. vücutum titiriyordi. hele bunnarın ferâsetine baK. nâyeT, (ölüm, o yüz gişi esnaf tesdiK etdi, dorgu olduğun. dakilden çıkan paran da isPat ediyor dorgu olduğun. lâkin şimdi bu bin altuni keseyle düvle al sene teslim, bu bir. ikiyüz altın da dakiline atıyorum. ikiyüz altınnıK da maln var. bu da ticaretin, ikiyüz altın da ticaretin. eviñe ne harcamışTın?), (efendim, sen dedin ki yeterliK harca, noksan harcamı, fazla da harcamı! yemiye bir altınK harcıyordum. bânın da bir buçuğ lüzum olurdi.). (paKi olum! dörTyüz de buni gâbul edek. dörTyüz altın da ticaretinden yemiş’sin, harcamış’sın. allah bol gazaç vermiş şana!) diye, hayırlı olsun bin altuni bene keseyle teslim etdi. ikiyüz altın da dakilo atdi. (ikiyüz altınnıK da maln, yine ticaretin var, diye hayırlı olsun!) diye tükândan çıktılar. beni de beraber götürüp, o günsü gün o yüz gişinin hesâbi görüldi. sâde bi bû garmağal bene deyil, o yüz gişiyi de hesabe çekdi şeyiK. herkeş sermayasını tökmüşTi. dakilini sayıyordular. ve bütün halğa diyirdi: (bû adam dorgi iş görmüş mi?), onnar: (eveT!) diyirdiler, ben de onnarın dediği kimin diyirdim. ben de (eveT!) diyirdim. onnara uymuşTum.

o günsü gün hâtemi tey, yüz gişinin hesâbi görüldi. yâni bezas sınıfı olannar. böğün bu esnafın hesâbi biTdi. yarın başKa esnafa bakalım diye.

aKşam oldi, herkeş hânesine, ben de hâneme döndüm. güle güle kadın, Kapıya vardım, beni içeri aldı. (in’şaallah yüzü ağ geldin!). dedim ki (o merfeT hanım senin idi. sabağdan beni güle güle uğurladın. güle güle yola vördün. ‘o merifeT sende idi!) diyip. hoş’ca oturduğ. allah ne vermişse yiyip işTiKden so’na, o gece geldi, sabağ oldi. ben küldüm. Kadın bene sordi: (neye küldün?) diye. dedim ki: (biçe yoK!). (yok, helbeT niye güldün?) diye sordi. dedim ki: (hanım, ben dekilden dörTyüz altın çıkar diye tesevvir ediyirdim. dakilden binikiyüz altın çıktı. dörTyüz altınnıK alış veriş yapmışTım. dörTyüz de harcamışTım. ‘saten bin altınnıK bene mal vermişTiler.). kadın diğniyordi ifâdemi. (ikiyüzi duruyordi. sekizyüz altınnıK mal. dörTyüzünü yemişTım, dörTyüz lira dakilden çıkacaK olurdi, diye tesevvir gelirdim. dekilden binikiyüz altın çıkTı. bu para cücügledi mi dakilde, guzladi

mi? ben buna güldüm!) diyince, kadın yanımdan fırladı, pencereden helge seslendi: ('gelin, 'gelin! bu 'allahın sır hekmeTine garişiyir!). halgi tökdi başıma. benim gollarımı bağlâyarak 'tekiye götürdüler.

(ne yaPdın deliganni? neydi?)

dediler ki: (eşine demiş ki "dâkilden dörTüz altın çıkardı ancaK. biniki-yüz altın nerden çıkdi? bir ğuruşa verdim. fazlasına satmadım.) nasıl cevaP verdiler. İse, benim sözümi. şeyiK bene döndi, aci bir ses. İle: (deliganni alış veriş surullahdır. allahın sır hekmetine neçün garişTün, yetiK. oldun? kesilen baş ayağ dolanmas. sürgün. etseK, belki gelir esâyışimiz bozulur!)

cellad emrini verdi şeyiK. ey hâtemi tey orda. da boynumuz cellata verildi. celladlar beni bağlayıP şherden dışarı çıkardılar.

ey hâtemi tey, şherden çıkar. çıkmaz ğuş gine geldi. halgım içinden ğuş beni kaldırdı havaya. bir seslerini işiTdim: (geT. gel bu ğuşa duvâ. ğil. 'ğuş seni gurtardı!). ey hâtemi tey, gine aşağı bakıram zemin görüK-müyor. yukarı bakıram sema görüK-müyor. nâyeT, ğuş beni bir beri yabana endir'miş. eyle uyandım. ki ğuş yoK. ğakdım bir gedige dayandım, bakdım. ki bir şer görünüyor. (ola aceP bu ğuş gine bu şere dolandırdı?). bakdım ki hayır, o gördüğüm şer deyil. bu. da aşı. meger beni bu sefer yıldız şherine götürmüş. şere içeri girmeden yol. üsTünde bir çeşme akıyordu. ey hâtemi tey, çeşmeniñ başına vardım. üzerimdeki tozi süpürüP, çeşmede yıkandım, ab'des. aldım. nâyeT, koynumdaki keseyi çıkardım, saydım. bin altın tamam. İle kesede duruyor. gendi gendime sevündüm. dedim. ki: (bu sefer gurturdum amma, paralı. da ğaşdım. kese. de bende ğaldi. 'ya!). sevindimden bir. dâ egildim su işmeye, kese daşın üsdünde idi. suyumu içib, ele heyecanna keseyi unuTmuşam puñğarın başında. şere içeri girdim. başaratım bağlanmışdi, keseden heç haberim yok. İdi. dolanıP şeri, ğalabalıK bir 'ğahve gördüm. ğaveye içeri girdim, oturan helga selam verdim, bir sedire geşTim oturdum. ğaveci geldi bene: (deligan'ni, nâ. emredersin?) diye. çünkü, atalardan galan bir söz vardır. yeri geldi de teg cevaP, annadayım size:

demiş Ki: "gönül ne ğahve isTer, ne ğahveha'ne; gönül eħbab isder, geħva maħana!". dedim ki: (ğahveci, bir ğahve ver!). ğahveyi ğahveci bişiriP getirdi önüme. ğahveyi işTtim. halK bene bakıyor. ben. de halga. heç. kimse soran yoK. ki nerelisen ve nerden gelirsin. ben. de bi şey demiyordum.

ey hâtemi tey, gâveci fincanını almaya geldi. el atdım goynuma ki keseyi çıkardım da gâvenin aqçası neyse, altunun birini bossun da alsın. el atdım, goynumda kese yoğ. ‘ağılıma geldi ki terkal su içeren keseyi puñar başında unuttum. rengim atmışdı. gâhveci bene ba kıyordu. bütün gâhvenin halğı da seyrediyordi. gâhveci dedi ki: (deliganni, neye rengin beyaz oldu? neye kızardın, neyin nesi? neye durumsadın?). dedim ki: (gâhveci bâba, sözün dorğisi, keseyi puñar başında unuTmuşam! müsâde eder misin, gidim de keseme bakim?! lakin, gâhve verecek aqcam yokdur sena!) (kesende hanca vardı para?). dedim: (yüz altun! elece kesede unuTmuşam!). (görkma deliganni, paran gaybolmaz deye, geT.) dedi. eyle geldim ki hâtemi tey, ben çünkü, çeşmeden gidiP, gâhvede oturuP, geri dönüP gelirken heyli zeman geçmişti. kese yok idi. çeşmenin başında kese yok idi. pişmannıgan girsin geri döndüm. kimse de yok idi. geldim terkal gâhveye. bene sordular: (buldun mi keseni?), (hayır, götürmüşler efendim. kese yoğ!). bene gâhveci ve milleT, umuT tesellisi verdi. (deliganni üzülme! kesen gaybolmas, kesen gelir. bizim buralarda ‘hec kimse haramkor de’il. kesen gelir!) diye, bene öğüt verdiler. benim galbim mütmain olırdi gine hâtemi tey. giden gelir mi ‘hec. götüren götürmüş, dâ getirir mi? diye. dâ halğa bişey demiyordum. ama galbim inanmâyordu. nâyeT, birisi gâveciye dedi ki: (bu adam ‘talaşda, endişe ediyor. helâ buni amanaThanaya götürelim. bakalım ki kesesi belki bulan şekis amanaThanaya götürmüşTür.) gâveci bir adam gatdi bene. önüme düşTü o şakıs beni bir teKgeden içeri götürdi. girdim ki tekgede bir pir eKdiyar otuyor. beni götüren adam o pire dedi ki: (bu deligan’ni çeşmenin başında keseyi unuTmuş. geldi mi parasi?) (paran neğadder idi?) diye bir sordı bene. dedim ki: (keseyle bin altun!). (tamam mıydı?), (eveT!). (şû dolabi açölüm. keseni tanır mısın?), (tanıram!). (bak, hangisidir seniñ?). gösTeren pirin dolabi aşdım ki yedi kese, ağızlari düğülü duruyor. ama her biri benim deil. gendi gendime dedim ki: (birine el aTsam, desem ki: “â bu benim!” bu adam diyecek ki: “getir say parani!” ben ne bilim bu kesenin içinde nağadder para var. nâyeT, görhumdan el uzadamadım. hic biri benim deyildi. pire dedim ki: (baba, bu keselerin ‘yeddisi de benim deil, hiç biri benim deyil!), (eyle mi?), (eveT!). (eyleyse geT gâhvede otur ölüm. senin kesen geldiği zaman ben seni çağırTdırırım!) diye, emir verdi. terkal, beni götüren adam önüme düşTü, gâhveye geldiK. bene umuT tesellisi verdi-

ler: (deliganni üzölme, kesen gaybolmaz, gelir kesen. hec 'görKma!).
 gāveci bene terkāl: (deliganni karnın acısa aKca vereyim sene. gaḥve
 içirsen tezeleyeyim. üzölme, paran geldiği zaman da paramı verirsin!).
 ben dedim ki: (sağ olun, hele durun bām, belki gelir.) diye. biz go-
 nuşurkān heber geldi. (gel para sābı, parañ geldi!) diye. ben getdim.
 'eile getdim ki bir deliganni benim kesemi ordaki o pirin önüne goy-
 muş. ekdiyariñ yanında duruyordu. pir bene dedi: (deliganni, kesen gay-
 bolan bu mudur?). dedim ki: (eveT budur!). (tamam mi?), (ta-
 mam!). (ac keseyi say parani, bu adamı bırakım gitsin! ne gadder altı-
 nın var idi?), (bin altın!). (say bakım!) dedi. keseyi açdım, saydım,
 tam bin altın, tamam. noKsan yoK. (tamam mi parani?), (tamam!)
 dedim. (geTsin mi bu adam?), (eveT geTsin, param tamam!). (geT.)
 diye emir verdi o adama. terkāl o deliganni dedi ki: (bu adamın bir
 haKğı galdi bende. buni da hālāl etsin gidim.), (nedir?) dedi, sordı. (be-
 nim işim çoğ udi, ecele idi. bû adamın parasını iki saḥaT gecigdirdim,
 amanaTḥanaya getiremedim. işim çoğ udi. iki saḥaT gej geldim. bu
 haK'ğı, bu adam iki saḥaT talaşda galdi, üzölme. bû haKğı bene hālāl
 etsin!). pir döndi bene: (deligan'ni, haKğını helāl et. bu adam birez
 parani gecigdirmiş, gej getirmiş!). hele gidişata baK.

ey hātemi tey, ben sarıldım deligannının eline, boynuna: (hālāl
 hoş olsun. anañ emdiği süd için, hālāl olsun. giT!) dedim. deliganni
 gitdi. ben pirin üzüne baKdım. (baKma üzöme, al parani 'git!). dedim
 ki: (efendim, sizlere bişey gayrolur!), (ben allah rızası için amanaT-
 ḥanada otuyorum. hec bişey lüzum görüKmez. git ölüm, get. al-
 lah işiñ ras getirsin!).

pirin elini öP'düm, geldim gēveye. bir altın çıkardım gāhveciye
 verdim, (boz bu altuni, gāhveniñ aKcası neyse al!). gāhveci altuni bozdi.
 terkāl bene dedi ki: (deliganni, üzölme. gördün mi?) ve hālāl da
 beraber (üzölme, gördün mi. biz sene demediK mi ki üzölme
 paran gaybolmaz!) diye. ben hālālın gonuşmasına şe le cevap verdim.
 eger gāveciye, eger hālāl. dedim ki: (yau, sizin ne güzel gidişatiz, ne
 dorğuluğ işiz var!), (niçün?) diye sordular. dedim ki: (hem parayı bulir-
 siz, hem getirir teslim edirsiniz, hem de hālāl alırsınız. iki saḥad gecig-
 dirmiş diye, bu haKğıñ bene helāl et gidim dedi. iki saḥad gej getirdim
 parani. işim çoğ udi. ne güzel edeP, ne güzel dorğuluK. beyle bir mil-
 leT sarsıl mi, yenilir mi! bizler bulduğumuzı çoğumuz saKlarıK, ver-
 mezik, kimsiye demeziK!) diye konuşTum. meger buni hātemi tey, bil-

diğimemi, bilmediğme gonuşmuşam. yâni bunnariñ hoşuna getsin diye. (yâ deliğanni, diye sordular. sizlerde çoğu demeK bulduğunuzu saqlar, vermesiz?), (evet! vermezik, yirik!). 'benim gollarımı bağladılar. ('sen melmeketimizin esayışını bozarsın, yaramassın. senin içerin haramı ile dolmuş. 'o haram içerinden boşanana gader, melmeketimiz harab olur!)

.....

'ey hâtemi tey padişahâm, benim gollarımı da bağladılar orda. (sen melmeketimize yaramassın!) 'diye. (ne dedim?), (dâ ne diyesin! dediginden haberdar değil misin? bak ne diyirsin: bulduğumizi bizim çoğumuz vermezük, yeriK!).

şcherden 'dişâri götürürkan, 'güş gine beni geldi, cellaṭlar elinden güş gurturdi.

ey hâtemi tey pâdişahâm, güşün ganadında 'eyle gözümü aşdım ki, sabağ hecir vağdi, beni güş galdırđı minareye, yani ölkeme, gine minarenin şerefesinde duruyorum, güş yoK. endim camının içine, cami kitli. az durdum, mezin geldi. aşdi, beni camda gördi. sarıldı boynuma: (yaḥu sen nerdeydin? gâyb olmuşdun!)

ey hâtemi tey, eyer ehtiğat şērini, eyer vebâşērini, eyer de yıldız şērini, bû ölkeleri dolandıP, fırlandırması aradan zaman ömür yedi yıl geşmişdi. anam babam dünyadan âhirete köşmişTi. beni götürdüler evime. lâkin, evimi teslim etdiler, (anan baban öldi oğlum, sen sağ ol diye. başañ ne geş'di?!). başıma geçenneri bir bir annaṭdım, halğa. lâkin, ey hâtemi tey, oğün buğün, bugün. gelirem, işTe, babamın tükani bura idi. babam bu camının mezini idi ve imamı idi. ben de o imamın oğli idim. başımı galdırırım, güş gelir minareye. sevüne sevüne minareye çıktığım daḡa güşün gelmesi. minareye çıkaram, güş gayıP. güşün geldiği bir benim gözlerim görüyor, kimse görmüyor. kimsê inanmıyor. çıkaram güş gayıP, ağhya ağhya (heyvah geTdi!) 'derem. yenerem minâreden. hâtemi tey, minâreye çıkıP, yendigimdeki nuğde şu. başıma geçenneri annaṭdım. 'işTe, sevüneraK çıkmam güşün gelmesi, ağlayarağ yenmem güşün gaybolması. işTe, daḡanıñ tavi bu.

hâtemi tey ise, mezinin bu cevabını bir bir dinniyaraK, gine halğa şeyle seslendi: "yüs sene ömrüm olaydı, taKdında, sarayında oturaydım, bu halleri ne bileydim. bu sözleri nerde duyaydım. 'çoK yaşıyan 'çoK bilme, çoK gezenden sormali!" diyiP. allâismarladıK etdi.

hele gidelim şu cevherfürüce, bakalım ki onuñ fiğri nedir? neye mücevheri döğüyor. çünkü o da göndermişTi mezine*.

dorgi geldi hâtemi tey, cevherfürüce. şindi sıra cevherfürüce geliyor. cevherfürücün hikâyēsini annadıram. mezininki biTd i.

“selāmünaleyküm cevherfürüc!”

“aleyküm selām hâtemi tey pâdişaham! geldin mi?”

“geldim!”

“o mezinin müşğülini halleTdin mi? añnadın mi, mināreye neye ‘çıkiyir, neye yeniyir?”

“bey efendi, bir ğuş buni şanadında gezdirmiş. gör’düKlerini bir bir söyledi!”

hâtemi tey, mezinden aldığı notayı cevherfürüce teker teker añnaTdı. ‘işTe, mināreye sevüne sevüne çıkdığı, ğuşun gelmesi. ağhyaraK endiği ğuşun ğayıb olmasi.

“ey hâtemi tey, ‘benim müşğülümü halleTdin. ben de şindi derdimi sene tökeyim. ‘ey diñne!” dedi.

‘dizçökdi cevherfürücün önünde hâtemi tey. “söyle bakalım!” şindi cevherfürüc açıyor, hekâyesini:

ey hâtemi tey pâdişaham, benim babam bir ğatırcıdı. ben bir ğatırcı oğluğım. babamın yeddi tene hayvani varıdı. nağlı işlerdi. hayvannar ile şer içinde yük daşırdı. ve bâzen de şer dışına götürürdi.

‘dünya kimi ğalmış ki babama ğala, sene ğala, bene ğala. ğünün birinde babam dünyadan ākirete köşti keTdı. ‘yeddi tene at ğatır bena ğaldı. melmekeTde iş noğsannandı. hayvannar da boş duruyor, ben de. ğurbeTden gelen şakıslar bene: (delikanni ne duruyorsun? bu yeddi tene hayvan elinde. ğurbeTde iç çok var, kira çok var. ‘get birğaç ay ğurbeTde ğazan gel!) diye geliPgidenden heber alırken, bağdım ki hekigat ğurbeTde iç çokmuş. çünkü, zaman gelir ki melmeketde iş noğsannandır, ğurbeTde çoğ olur. zaman da gelir ki melmeketinde iş olur. ben halğın demesine ğarşılıK ödünç bir para bir təcirden aldım. çoluKçocuğuma altı aylık idāre edecek bırağdım, birezini de keseme goydum. hayvannarı birbirine bağladım, hâtemi tey, şerden davarcıKnan doliydi, çıkdım. altı sağaThıK şerden ‘yol ayrıldım. şerimden. bir

* Burada bir sıra hatası görölmektedir. Anlatan “iki gözü âmā arap” yerine “cevherfürüc” demektedir. Fakat, ilerdeki satırlarda bu hatanın düzeldiği görülecektir.

puñar başına getdim. yol üsTünde bir çeşme akıyordu. hayvannari vurdu o tlağa. gendi gendime dedim ki: (helbet de bu yol üsTünde bu çeşmeyi heyir sābi akıTmış, burdan o yanni dā su yokdur.  htimal. baĸ'sane yol üsTünde akıyor. birez dinnenim, hayvannar da otlasın.) diye. kevranı vurdu o tlağa. gendim de su işTİM, aP'des aldım. vakiT namazını edā 'etdim, davareu aşdı, 'epmeK yerken karşıdan bir eKtiyar pir geliyordu. bir devriş geliyordu. yol mübaKdır. devriş gele gele çeşme başına yanaşdı. (berekeTli olsun deliĸanni.) diye bene ğonuşdu. (buyur 'defriş bāba!) dedim. ğıyāb etdim. 'surfaya deveT etdim. (deliĸanni afiyeT olsun sene, isdeim yoK!) dedi. dedim ki: (devriş baba, har ne ğadder tokusan'sa, bu 'epmeĸin yanına geldin. bir parça al!), (deliĸanni, yemiş ğader memnun oldum. ĸarnım tok, yemiyorum. yessem 'epmeye teylif yoK, oturur yerem!) dedim ki: (devriş baba, insannar her ne ğadder toĸ olursa olsun, gine bir parça epmeK alması lāzım. allah aşKına, yeri göĸü yāradani seversen, gel bir parça epmeK al!) diye. devrişün hoşuna geldi, titredi devriş. (deliĸanni böyüK ĸapıya sarıldın. allah aşKına alayım!) dedi. bir parça oturdi, epmeK aldı yedi. (āĸāñ deliĸanni seniñ de göĸnüñ hoş olsun. eyer isdeyim olsa yerem. üzülme deliĸanni, sen ye!) dedi. dedim ki: (āĸāñ baK şindi devriş baba benim de ar'tıK içerim hoş oldi. o ki bir parça yidin. yiyirsen buyur!)

ĸonuşurĸan, ben taam yiyordum. devriş bene sordi terkāl: (deliĸanni ne're gidiyorsun?). dedim ki: (devriş baba ĸurbete gidirem!). (neye?), (para ĸazanım!). (bu hayvannar da seniñ mi?) diye sordi. (eveT, babamdan ĸaldi. babam öldi, ĸaldi bene.), (güzel!). (şerimde iş yoK udi, noĸsannandi. ĸurbeTde iç çoĸ umuş. gidiyorum devriş baba, birĸaç ay ĸurbeTde ĸalim, para ĸazanım.), (ne ĸa'da?), (bilmiyorum!). devriş bene terkāl sordi ey hātemi tey pādişaham: (deliĸanni, ĸaç ay ĸurbeTde ĸalacaĸsın?), (efendim birĸaç ay, nāyeT altı ay gözüme almışam, devriş baba.). (güzel, deliĸanni, güzel! altı ay içinde ne ĸazanabilirsen memnun olursan?). dedim ki: (devriş baba, o sözen cevap veremem, allah bilir! 'ĸeliP geleceĸi kimse bilmes. ĸaĸdan ĸayri. ne ĸazanacaĸımı cevap veremem!) diyince, devriş bene: (allah sene yardım ĸılsa, bu 'yedi tane hayvannan berabar, altı ay ĸurbeTde allah lütfetse, eybol ticāreT verse, ne ĸazanabilirsen?). dedim ki: (devriş baba, baĸ o sözün birez yaĸışdı. eger allah yardım eder, lütfederse, altı ayın içinde bu yedi hayvannan altı yüz 'lira ĸazansam, benim altı seneliK ĸazancıma ĸarşılık gelir. o zaman 'çoK ey olur!) diyince, devriş bene terkāl: (pekēy

deliganni, altı yüz liraya razı oldun demek?), (eveT!). (ben seni altı sahatın içinde 'bir at yükü altın sāhiP etsem, benden razı olur musun?) diyince, ben devrüşün sözüne, üzüne bakdım. bakanda: (ne bakıyorsun diye üzüme?) sordi. dedim ki: (devrüş baba, eile bir söz söyledin ki, ne deli söyler, ne de aKıllı söyler. bir at yükü altını nerden alacaKsın altı sahatın içinde?). (deliganni, rāzi olur musan? sene soruyorum.), (devrüş baba, rāzi oluram ne dēmeK, bin de bin elin ayağın öperem!) dedim. (pe'ki deliganni, aħān bu bir ğaçi epmegin yedim 'ya, "ben hāla epmeK yiyorum. hem devrüş ünēn ğonuşirim. hem de yemiye devam ediyorum", eveT, o bir parça 'epmegin üzü hōrmetine seni böyüK bir varlıĝa sāhib edeceēm. bir at yükü al'tun sene. ama, altı at yükü de ben mücevher dolduracaam. bû altı hayvani da yükü ile bene dolduracaam. buna razı olur musun?) diyince, ben durdum. dedim ki: (devrüş baba, bene biraz heyal geliyor! bir at yükü altun doldur bene ver, ben yeddi hayvani da altısını sene verdim. isder mücevher dol'dur, isder altun doldur, isder nē edersen eT!). (razi oldun mu?), (oldum devrüş baba! ben bir torbaya bile razıyam!). (yoğ'olum, bir at yükü altun!), (peki!).

devrüş ünēn ğararlaşdurduK, davarcıĝa epmegi doldurdum. (oğlum ğarnın doyor!). dedim: (doydum baba. doydum devrüş baba!). 'dā epmeK yermiyim.

atları birbirine, ğatırları baĝlayıP, hayvannarı devrüş ünēn beraber düşdüm. devrüş beni yoldan çıkardı, gidiyoruK. altı sahaT gün kesTiK, yāni, altı sahaT içinde bu çeşmenin başında hazır olacayık dedi devrüş. peki..

devrüş yoldan çıkartdı, bir daĝa dorgi gidiyorduK. ben terkāl devrüşün birez vesvese olduĝunu fikir etdim. dedim ki: (gine bu devrüşde akıl yokdur. birez teveKkelli bir adam.) devrişe dedim: (devrüş baba, hele dur!) dedim, durdi. (nedir oğlum?). dedim ki: (devrüş baba, 'bak, bu çeşme başında güzel ğonuşduK sen ünēn. beni şindi yoldan 'itdin. şindi beri yabana götürüyor'sun, atlarım nın beni. 'ancaĝ, daĝı daşı bene beyhuda dolandırırsan, aKşam olur bişey yoK bulama'san atların günnüĝünü, gendi günnüĝümü senden ahram! buna ne dersin?) diye. devrüş güle güle bene dedi: (deliganni gel gel dedi, gel! o bir ğat're 'epmegin üzü hōrmetine seni böyüK bir varlıĝa sāhiP edecem, gel!), ('peki!) dedim.

ey hâtemi tey, devrüş önde gidiyordu. ben de devrüşün arkasından kevrani çekmiş gidiyordum. nâyeT, dağın gırağına yaklaştıK, eteğine. dağa yaklaştıK. devrüş bene dedi ki: (delikanni buyur. ahân şurda ben sene işareT verirem. ben inen gonusma daa. gendi genden de gonusma. 'heç sesin çıkmasın. eyer sesin çıkarsa, sen de yok olursan. at, hayvannar da yok olur, ben de yok olurum. 'heç ses etmiyecek-sin!) ben durdum, dedim ki: (devrüş baba, sesim çıkmasa bi şey olmaz?), (hayır oğlum, bişe olmaz!). (e ben de ses etmem. neme lazım. sen önde, ne yaparsan yaP!). birez dâ getdiK, devrüş işareTle, elini 'bene işareT galdırdı. (süküT et!). 'ben gonusmayı, möhübbeti kesdim. dağın eteğine çıktıK. ürüyan bir gıs, (ey insan oğli bir bene bak!). devrüş eli ile işareT etTi, bene (bakma sakın!). 'ağa nefis galebe veriyor. gız güzel, hem cıbil. bakacaam ama, can gorkusi var. devrüşün işaretine. bakamadım. nâyeT, dağın yarısına çıktıK. gıs feryaT ediyordi: (bir bene doğru bak!), bakamadım. devrüş bir gıt'a bene işareT veriyordi. içerden, dağın altından gâyiPdan sesler, ecâyiP, gârâyiP sesler zühül ediyordi. devrüş bir gıt'a bene işareTla (gorkma!) diye teselli veriyordi. dağ açıldı. işareTle içeri girdiK, dağ gapandı. bir kevgiri bina gördüm. devrüş önde, gine gidiyor. ben devrüşün iziyle gidirem.

ey hâtemi tey, eyle bakTım ki guPbeden deyirman daşlarından böyük, gır üzerine, devrüşün ve benim başımızda dönüyor daşlar. ben devrüşe işareTle yukardan asılan daşlari gösderdim. devrüş bene işareTla (bakma yokari!) dedi. işareTle. ben dâ bakmadım. üzüldüm. hayvannari da çekiyordum. devrüş bir gapıya yanaşdı. bir demir gapı. içerden hemvâyi türlü ses geliyordu. okuyuP, üfürdi. gapı açıldı. içeri girdiK, bir tahdıgâh. bir gız elinde gılıç devrüşe hışmediyordi. tahdıgâh alti basamaK lerdüvanna gurulmuşdu. altın mücevher idi. lerdüvannar, tahdıgâh. hışm ile, gılıç ile devrüşe hışmeTdi. devrüş birinci basamağa çıkıP, gıza doğru okuyuP üfürüyordi. ama, ne okuyordi bilmürem, hâtemi tey! ben titiriyordum devrüşün arkasında. büzülmüş duruyordum. nâ'yeT, beş basamağı çıktı. bir basamaK gılırkan, ben de seyrediyorum. devrüşün duvasına gız (ah!) çekiP, gendini tahdın üstüne atTi. ben dedim ki: (gız öldi!). ben de devrüşün arkasından çıkıyordum. devrüş gızın koynundan bir siyah guti aldı. koydi koynuna gutuyi, görüyorum. endi, işareTle tahdıgâhi sağ tarafa büküldüK. ben gine kevranı çekiyorum. bir demir gapı dâ göründi. okuyuP üfürdi orayı da, ora da açıldı. ey hâtemi tey, içeri girdiK bir kevgiri bina. sayısını, he-sâbını allahdan başga kim 'bilür. bir yanda tecler ile altun duruyor. bir

yanda tecler ile mücevher duruyor. 'eyer benim yeddi tene atımdan ne çıkar. dün 'yanın hayvāni yığılsa o kevgiri binaya, daşısa o para gurturmas. bütün dünyanın varlığı dolmuşdi. devrüş bene işāreTle: (endir hırşlari!) dedi. işāreTle gonusuyorduK, söylemeK yok. ben yeddi hayvanın hırçlarını indiridim. hātemi tey pādīşaham, alti at yüki mücevher doldurdi devriş. bir at yüki de ben altun doldurdum. devriş işāreTle (goynuñ, goltuğun, cebin mebin doldur!) diyordi. insan 'tamāhi. her ne gadder dolduriysam, gine gözüm altunnarda, gine gözüm. ey hātemi tey, gerisin geri döndü devrüş, işāreTle gine. geldiK, o binadan çıktıK. 'ğıs, ben öldi biliyordum. gine elinde gılıç, devrüşe hışmediyordi. (ula bu gız demek gine dirilmiş!) diye. benēyle geliyordi. devrüş bene işāreT verdi: (dā taqdigā doğri bakma! gıza bakma!). işāreTle. ben dā bakmıyordum. gız, yelkeniP hışm ile gılıci devrüşe çekiyordi, tahdigahdan. devrüş bir gıt'a oquP, gıza doğri, tahta doğri üfüyordi. varamıyordi.

nāyeT, orayı da çıktıK. dağ açıldı çıktıK, dağın üsTüne. gine sessiz işāreTle, dağın eteğine endiK, o ürüyan gıs, elinde gılıc: (ey insan oğli, bir bene baK!) diye. devrüş, işāreTle: (bakma!) diye işāreT verdi.

nāyeT, orayı da çıktıK. dağ açıldı çıktıK, dağın üsTüne. gine sessiz işāreTle, dağın eteğine endiK, o ürüyan gıs, elinde gılıc: (ey insan oğli, bir bene baK!) diye. devrüş, işāreTle: (bakma!) diye işāreT verdi.

nāyeT, ey hātemi tey, elini ağzına dutarak yere gader geldiK, (deliganni, konuş!) dedi, (şindi gurturduK!). ben devrişe konuşmaya durdum: (devriş baba, bileydim bele zor olduğuni, gelmezdim! az 'dağa erkeKligden düşüyordum!). (deliganni, senin titremen beni gorquTdi; yoksa ben gorKmuyordum. ama, bir vay diyeydin, yok olmuşduK. sen de, kevran da, ben de!).

nāyeT, puñar başına geldiK, altı sahaT ömürden geçmişTi. (tamam mi deliganni?), (tamam dedim, devrüş baba!). ama, cebim, goltuğumda altun doli. 'bir at yüki de altun dutmuşum. 'altı at yüki mücevher. ('deliganni!), (buyur!). (bu puñar başında bir gatih epmeğın yedim!), (devriş baba, ahan davarcığın epmeği heP sene!), (yoğ oğlum! o 'epmeğın üzü hōrmetine bak seni bu varlığa sāhiP etdim. altı ay çalışacakTın altıyüz lirayla memnunnug ile geri dōneceğdin. ahan sene bir at yüki altun! haıdi geşgeT! altı at yükü mücevher benim, bir at yükü senin!). 'devriş, benim atları çekiP, ayrılırkan dedim ki: (devrüş baba helē az dur, bişe diyim!), (nedir deliganni,

söyle! dedi. dedim: (bene ğadir oldi devrüş baba!). (‘nē diyorsun?), (aĥân bu mücevher altı atın bir at yükü mücevheri de bene ver! bene ğadir oldi.), (ē ölüm bele rāzī oldun!), (rāzī oldum ama inanmıyordum. bene heyal gelirdi. ama şimdi atlar da benim. bir at yükü dā ver!) diye isrār etdim. devriş, (pe’ki dedi, oĝlum! verdim aĥa bir at yükü mücevher sene.) baĥdım ki devriş meMgeTdi. dedim ki: (devriş, gine ğadir!), (‘ne diyorsun?!), (bir at yükü dā ver!).

ey ĥâtemi tey, ben istedigce devrüş: (merdi merdâne verdim!) diyordi. ben dedim ki: (ûla, ben deliĝanni bu devrüş eKtiyar. daĝ orda duruyor. allahân ĝullari daşisa gine tükenmez. bu duva da bu devrüşün içerisinde, biliyor. ben bu altı at yükü mücevheri niye veriyorum!? ‘hePisi bene, getsin gine ‘oĥusun çıKArTsm!) dedim. (devrüş baba!), dedi: (buyur deliĝanni!). (devrüş baba, sözün doğrusi hiç birini veremecām sene!), (néyē ölüm?), (ĥayır, ‘saten hayvannar benim. baĥ di’ya defineniñ yeri ordā. get gine oKuyuP üfür, çıkarT. eger iş zora ğalrsa, seni dögerim!) dedim. devrüş güldi: (ölüm, dünya yıkılsa bene ğücü yeter mi eceP? ama bi şey demiyorum. bir ğatre epmegin yemişem. elim sene ğaĥmaz. seniñ Kayfa gelmesiñ! peki oĝlum, ‘hePisi sene!) diye. devrüş küskünnüĝ ünen puñar başından ayrıldı. ‘ben dedim ki: (ûla, hele dur! malın eyİsi bu devrüşde ğaldi. o siyah ğuti neydi?). devrüşün önünü aldım: (dur dedim, getme hele, getme!), (oĝlum heP verdim sene. dā ne isTiyorsun?), (‘ĥayır, helaşu goynundaki, o taĥdıĝahdan, ĝızın goynundan bir siyah ğutu aldıñ, goynuñā soĝdum. hele o ğutuyu da çıKArT ver bene! ondan sona nere gidirsen ‘ĝiT!) dedim. ‘çünkü, ey ĥâtemi tey pādişaham, lāyım şeytan bayraĝını aşmış önüme, fit veriyordi. şeytan fiti. devriş bene dedi ki: (oĝlum! tükenmez bir varlıĝa sahib etdim seni. altı at yükü mücevher, bir at yükü altın. cebin, goynun da doli. biraK yakami da, keş get işine. ne yapacaKsı?), (‘ĥayır! hele çıĥar baĥalım. ğutuyi elinden almamışım, biraKmam yaĥanı!). dedi ki: (oĝlum, ğutunuñ için’deki sürmedir!), (‘aç baĥayım dedim, çıkarT!), (oĝlum sürmedir bu ğutudaki. yaramaz sene.), (hele çıĥarT bakım! dedim, yalan sölüyorsun!). devriş goynundan siyah ğutuyi çıkardı. aşdı ğutunuñ ğapaĝını. gördüm ki ğutunuñ içi siyah sürme doli. ‘terkāl ben devrişe sordum: (bu sürmeler ne olacaK?) diye sordum. devriş bene cevaP verdi: (deliĝanni, bu sürmeyi insan oĝli gözünün saĝ özüne çeker, ĝaşımın üstüne, yer altında ne varısa saĝ gözüne görünür. yani, yer altında naĝadder neler varısa hePsi görür!), (Peki! hele çeK dedim, bakım bu gözüme!). (oĝlum ne yapıyor-

sun?), (işTe, dünyalıK varlıK 'he. ya gutuyu elinden alıram, ya gözüme bu sürmeyi çeK!). ben inanmıyordum. (peki!). bismillah diyiP sağ gözüme ey hâtemi tey, sürmeyi çekdi. şimdi sağ gözüm yer altında ne olduğunu görüyor. ama sol gözüm görmüyor. dedim ki: (getir, sol gözümde çeK!), (deliganni dedi, sol gözen de çekdim mi iki gözünü kör olur. akar, söner iki gözün! heyâtan men olma. 'epmeğin yemişem. sen bennen baç çıkamassın oğlum. sen belki güman ediyorsun ki, ben deligannıyım, bu éhtiyardır. burya gader her ne dedinse sözlerin birer birer gâbul etdim. o epmeğin hâtiresi için. etme oğlum!), (hâyır dedim, yalan söylüyorsun! yalan söyleme. ya gutüyi elinden 'alıram, ya da sol gözüme de çeK, gözlerimin ikisi de yer altında ne var ısa gör-sün!). yâni, nerde ne olsa çıkardacaam. çünkü defineler bile görünüyor. nerde ne var. devriş bene çok yavraldi. ben devrüşün yaqasını biraKmadım, ey hâtemi tey padişaham. devrüş terkâl: (öp mebalhı boynan oğlum! yavlardım ama biraKmıyorsun!). sol gözüme de sürmeyi çeKer çe'mez ey hâtemi tey padişaham, iki gözüm kör 'oldi. 'işTe, iki gözüm kör olduğundaki dava şu. 'heyvahT ediP devrüş benim açıldı boynu köküne 'bir sille çaldı: (oğlüm, sene hem gârgış, hem de duva gıldım. ölünci bir güne gader sene vesiyetim bir sille vurdum, boyna. ölene gader 'ahañ cebeñ bir aqca, avuş aqca töküyorum dedi. ölünci bir güne gader boynundan sille esgiK olma'sın, cebinden aqca tükenmesin. eger bu vesiyetimi yaPmasan'sa, nâna möhTâc gâlasın!).

ey hâtemi tey, hem boynuma sille vuruP, hem cebime aqca töküP golumdan fırladı devriş şerimin kenarında gendimi bulmuşam. gözlerim görmüyordu beni. o zaman, ha'man beni tanıyannar elimden dutaraK: ('yañu ne oldi? sen giTdin gurbete para gâzanmaya. hayvannarın, kervanın nice oldi baba?), (sormayın, beni bir evime gâvuşTurun, allah rızâsi için!). elimden dutuP evime getirdiler. çoluğ çocuğum aghyordi. gözlerim sönmüşdi. çünkü, ölüye dirinin, emmanın bi fergı yoK. (ben ağlamayım, ben bene eTdim.) dedim. bene (ne oldi?) diye sorannara, bu esrâri vermiyordum. kimseye şimdiye gader, hâtemi tey, demedim. ('ne oldi'sa bene oldi, ben bilirim!) dedim. o günden bu güne gader, sabağdan çarşı başına gelirem. her kim bene bir sille vurur, bene: "müsTâhaKdır, cezañ çeK ölene gader! derse, her sille vurana bir haKca veriyim!) derim.

ey hâtemi tey, o günden bu güne hem boynuma sille vurduram, hem de vurannara para dağıdıram. ne boynumdan sille esgiK

olur, ne de cebim 'doli, para tükenir. tüken'mes. çünkü devrüş bene hem duva, hem bedduva vermiş: (ölünci bir güne gader boynundan sille esgiK olmasın, cebinden açcan tükenmesin!) demişTi.

'işTe, o gün bugün ey hâtemi tey pâdişahâm, 'ne boynumdan sille es'gig, ne de cebimden para tükeniyor. eger, hoş ben deli değilim; hem kötüK yiyim de hem de vurannara para dağıdım. 'eger vurdur'masam, sille yemesem, cebimdeki paralar tüken'ecek, nâna möhTac gâla-caam. bir yandan dağıdıyorum, gine cebim do'li, gine cebim doli. işTe, başıma geçen muğadderâtım 'bu. boynu kökümde sille vurdurduğum bu. ey hâtemi tey pâdişahâm.

hâtemi tey padişah aḥ çeke'rek, “ḥakigaṭ bu kevli mekâna neler

hâtemi tey padişah aḥ çeke'rek, “ḥakigaṭ bu kevli mekâna neler gelmiş getmiş. heç ḥaberim yokıdı. 'yüs sene ömrüm olaydı, yerimde oturaydım, bu ḥalleri nerde duyaydım, nerde bileydim?! demeKıgi çok yaş'âyan çok bilmez, çok gezenden sormalı.” diyiP. iki gözü emma arabın yanında ayrılıP, 'dorgi geldi cevherfürüce yetişTi.

“cevherfürüc, 'esselâmünaleyküm!”

“aleykümselâm hâtemi tey pâdişaham. geldin mi?”

“geldim!”

“ö arabın müşgülünü ḥalleṭdin mi?”

“etdim!” dedi.

“neymiş, hem boynuna sille vurdur'yor, hem de açca dağıdıyor?”

arabın 'fikrini cevherfürüce hâtemi tey izaḥıeṭdi. yâni, ben nasıl annaṭdım'ısa o da eyle annaṭdi. cevherfürüc:

“ey hâtemi tey pâdişaham, şimdi otur, otur karşıma. ben de sene annadayım!”

“peki!”

hâtemi tey cevherfürücün şimdi önünde oturdu. diz çökmüşdi. şimdi cevherfürüce geliyor hekâye. şimdi cevherfürüc müşkülünü hâtemi teye annadıyor.

“ey hâtemi tey pâdişaham!”

“buyurun!”

“tiKgatli dinne!”

“dinniyorum!” dedi.

“işTe ben o iki gözü emma araba seni gönderdim 'ya. 'get, ne sebebe boynuna sille vurduriir, ne sebebe para dadır! 'ha, gel bene söyle, ben de cevheri ne sebebe grıib yok edip üfürdüğümü sene annadim dedim!”

“eveT!”

“sen de git'tin!”

“he!”

“o emmayı söylettin!”

“eveT!”

“on fikrini aldın, bene nakleTdin!”

“eveT!”

“şimdi ben başıma geçeni sene annadacām. diKğaTli dinne!”

“peki!”

“ey hâtemi tey, o arabın sene söylediği devriş benim babamıdi. ben o devrüşün oğluğim. işde, o devrüş nasıl bir devrüş olduğunu arabdan ey diñnediñ deyil mi?”

“eveT!”

“hah, şindi beni diğne. bir gün babam bene dedi ki: (gel oğlum, 'gal. otur ğarşıma, sene nesehaT edeyim!). ben babamın elini öPdüm, oturdum ğarşıma: (buyur baba!) dedim. (oğlum, ben öldüKden so'na, bu sevreti heP yiyeceKsin. eyle güne düşeceKsin ki 'epmeg ath olacağ, sen yaya. segirdecegsin, 'epmege ğavuşamayaKsin. ğavtalarca aj ğalacağsın, kimse sene merħameT etmiyeceK, etmesin. eyle dara düşeceKsin ki, ayaKların yalın başın açık, sırtında libas ğalmıya. nāna möhTac ğalasin! sene dögeler. 'onnar çalalar, sen de ğaçasin! onnar vurduKca sen ğaçasin! ayağın daşa tokuna oğlum! üzü ğuyli düşesin, ağzın burnun 'dārma dağın ola! ala ğanda ğalasin! gözlerini açarsan, önünde 'atmış para ola. 'atmış parayı bi ipe veresen. getiriP, sene vesiyeT etdiğim 'ahān bu odanıñ ğalkadan ipi atasañ, gendiñ o iPden, bñ ğalğadan asasan!). ben babamın eline sarıldım. ağhya ağhya: (baba ben sene ne itaf etdim ki bene bu bedduvayı ediyorsun? ben sene ğarşı gelmedim baba! 'ne ğhayırsız bir evlaT oldum?), ('oğlum, dediKlerim başañ birer birer gelsin!) dedi. ben dedim ki: (babam eKtiyarladı da belki şürürünü ğayib etmiş, belki aklı dağılmış bene bu bedduvayı ediyor. ben babama ğarşı gelmedim, duvasi, ğarđışı dutar mi?) diye yav-lardım. igirmidörT saħaT aradan geşTi. meyer babam kevsikerāmeTle öldüğünü biliyormuş. görmüş. dün'yadan köş'Ti, āKirete kiTdi. yuyug

yâykayarağ babāmi ğasleTdiK. lâkin babamın sevreti çoğıdi. işTe o iki gözi emma arab dedi’ya; ben dedimıki: (bu mal tükenirımi?) diye. lâkin ondörd ğişi beni yoldan çıhard(d)ılar, ey hâtemi tey pâdişaham. lâkin, ‘yeddi sene içinde hophopıunan, ğazanılmış babamın sevretini yidim. ondörd ğişi yedi, ben deyil. benim üzüme gülüb, (‘ey candan ğardaş!) diyenner, beni bir sahaT göremeyiPıde boynuma sarılanar, (seni göresdiK, bir sahaTdır görmedik, nerdesen?) diyenner, meger varıma sevinirmiş. vari sevirmiş, ‘Peni deyil.

babamın varlığını yedim, velhasılı ey hâtemi tey. biısey ğalmadı. nâyeT, babamın vesiyet eTdiği, gösTerdigi sâde o halğanın odası ğaldı. heP geTdi, mal. orayııda satıP yiyecēm, yatıP ğaçacaK yerim yok. nâyeT, o ondörT ğişi benden üsıçevirdi. çünkü malımul, para mara hepsi giTdi. babam neıyaP’mış: işTe o arabın dedigi o dağın altındaki defneleri, mücevher olannarı ömrünün sonuna ğader daşımış. sade altı at yüki deyil, daşımış ‘getirmiş bû odanın ‘ğuPbesine doldurmuş. elıile (? eile) bir tavan ğurmuş, bütün o dağ altındaki mücevheri bu ğuPbeye daşıldığı ğader daşımış doldurmuş. ama benim haberim yoK. geride ğalan altınarı, varlığı yidim. ordan bilmiyorum.

ey hâtemi tey pâdişaham, benim paramıunan sarafıolannar, ‘begıoluP tüccar olannar başladılar benden ‘üsıçevürüP, benim ‘üstüme gülüyorlar. gülüyorlar. işde bununıüçün, ğakiğaT eledir. aklıllı ol dünyada. sevreteñ, devleteñ sâhibıol. gendi varañ sâhibıol. elden çıkdığı zaman elıoğlı üstēn güler. hem malın yer, hem zeni zeklenir.

ey hâtemi tey, benim emrimde yeddi sene çalısan açıci, öğütler verirdi bene. ama duTmazdım açcının öğütlerini, nasâtini. (ey şehzadem, gözün önüne bak! bunnar seni aldadıyor, bunnar senin dosdun de’il! bunnar senin düşmanındır!) diyordu. ben açcının sözünü ‘heç ğala almiyordum: (ğonuşma ‘açci, işine bak!) diyordum.

nâyeT, merdimacı düş’Tüm, bunnar üsıçevürdüler. ‘açciyi aldılar gendi taraflarına. herıbiri bir saraf oldı, bezirğanıoldı, ben perişan ğaldım. ‘nerde bulim bir baba dağa bene. sevretğ ğazana para doldura, benıde yeddi yılda hophop edipıde yiyim halğıman. ama, geldi geTdi babam. dâıbir baba yokıki bana mal ğazana, benıde saltanat süreyim.

ey hâtemi tey, aklımlı başıma geldi am’ma, sevretğ, devled ğetTi. aklıvaKıman ömrüm geçiyordu. birıgün ajlıKdan gezemiyordum.

nāyeT, şerden dışāri çıkdım. dedim ki belki ğurbeTden gelen yolçi bene ekmek parasi verir. üzüm dudmuyordi. şer hālgından isdēmiyordum. ve isTešem de vermiyordular. çünkü neden: (baban malını yemiyeydin ve ona buna yedirmiyeydin!) diyorlar. hālgın dedigi da haqlıydı bene (müsdahağdır sene!) diyordular.

ey hātemi tey, şerden çıkdım gözlüyordum. baKdım ki şerin içinden yüklü gelir. çadır madır çoğ. ğazan mazan. arabanın önünde, bir beyaz kölmeK geymiş aççi geliyordu. yakına geldi ki benim māyetimde, emrimde yeddi sene çalışān 'aççi. aççiyi gördüm ajlhğımı unuTdım. 'keşke bu herif beni görmeyeydi. 'bu hālmı görmiyeydi. 'utandım aççidan. çünkü, zamanında benim emrümde çalışirdi. aççi nasıl benim ğılığımı gördi ise, aĝhyaraK segirTdi bene sarıldı: ('ey şahzadem, bu niĝa da düşmüşen 'he. 'heyvah gözlerim kör olaydı, seni bu hālda görmiyeydim!) dedi. aĝhyaraK elimden duddi, (gel şahzadem gel! ben sene yeddi yıl öğüd verdim. dedim ki: gözün önüne baK! benim sözlerimi duTmadın. şindi yeddi sene evel senin emrinde çalışān aççi, şindi onnarın emrine girmiş. çünkü, dünya mendaKğadüggadır efendi. yendirir de, bindirir de). aççının bene dedigi 'çok hoşuma geldi: (eveT aççi, 'haqli dedin amma ne fayda!) aççi beni götürdi seyrangāh baççasına. arabalar da geliyordu. aççi saKladı beni. dedi ki: (yemeK hazır edim, ğarnın doyum!). çadırlar ğurulmuşdi, ey hātemi tey.

nāyet, ğazannar kaynamiya durdi. paytonnar ile, benim paramınan ondörd ğişi 'beg olannar geldiler. çadırlara ğirdi, zevki sefā hophop ediyorlar. lākin, aççi beni saklamışdi: (görmesinner, görürseler döğerler!) diye.

'ey hātemi tey, ğuşluğ oldi, iki tavuğ mezeliK beylere ğızardı. ben yemeglerin duzuna baĝar'kan, aççi geTdi. köçeKler oynuyordi çadırda. seyredirdi. ben boğāzımın düşerken, havadan çalağannar bişmiş tavuğları da ğaçırdılar. aççi ğoşana ğader, çalağannar tavuğları götürdi. nāyeT, beyler meze isTediler. aççi geTdi: (efendim, çalağannar ğaçırdı!) diye, cevaP verdi, çadırda. ('yemeK gelsin!) diye. yemegler duzlı olmuş. ben duz ğaTmışdım. yāni aççi sorarsa, diyim ki (yemeglerin duzuna bakıyordum!). aĝa nefis ajlhğımı bildirmiyordum. yemegleri tuzlı etmişem ey hātemi tey. hangi taam geTdi ise, geri geldi. beyler sinirlendi. çadırlardan çıktılar. beni gördüler. 'ya aççıya tekdir etdiler: (bu ğüdümsüzi neye aldın yanan?) diye. tavuğları da buna yedirdin, bi de iftira ediyorsun ki çalağān ğaçırdı!).

ey hâtemi tey, beni çala çala. onnar vurdi, ben gâş’dım. nâyeT, ayağım daşa toKuldi. üzü gıyılı düşdüm. ağızım burnum dağıldı, (allah verdi cezasını!), geri döndüler. gözümi aşTım, önümde atmış para. (babamın vesiyetleri birer birer geldi başıma!) dedim. atmış parayı aldım. geldim bir ip aldım. ‘doğri, elimi üzümü yâkayıP, babamın vesiyet ettiği odaya. halğa devrildi. gubbeden mücevherler töküldi, bir kenara gendimi atTım. odanın içi bütün mücevher cevharı doldı. nâyeT, ipi boğazımdan açar aşmaz, bir mücevher cebime göydüm ey hâtemi tey pâdişaham. ‘geldim, ‘ondörT gişi benim gârşımında saraf oluP, tükân açıP, benim gârşımında ‘ondörT gişi sarafa gârşılıK bu tükânı duddum. bil levhe asdım, yazdırdım: CEVHERFÜRÜC MAĞAZASI diye. sen altın satarsın, ‘hali satarsın, amâreT satarsın, ben mücev’her satarım diye. tükânı doldurdum mücevher. sabağın erinden bir mücevher tellâla verirem: (mezet et oğlum buni!). tellâl mezet eder. o benim paramınan beg olannar, saraf olannar, ‘peh vururlar. yüz liradan bin niraya çıkar. tellâla: (‘getir oğlum, ‘getir! neyê ihtiyâcım var!) derem. ey hâtemi tey, havanda döger, ‘peh vuran, o benim ‘hasimlerime gârşılıK üfürürem. ‘yeddisi patladı. hasıTlığandan ‘yeddisi öldi. çünkü, gurguşuni düşman kendini kendine vurdurur. düşman gendini öldürsün. sen düş’mâni öldürme. ele iş yaP ki düşman gendini öle.

ey hâtemi tey, ‘yeddisi patladı, yeddisi galdi. baK Tım ki bunnar bene çok mücevher dövcüreceg. nâyeT, bir hillelele birisinin önünü aldım, (yâhu gelin dedim, bu küskünnüh ‘nedir? biz esKiden dosT uduK. baK içimizde yeddi gârdaşımız öldi. yediz galdi. bunnari dil ile elde etTım, dil ile gine lâm etTım, (esKisi kimi gine yiyeK içeK) diye bunnari bir cumaya eve deveT etdim. ‘gırK dene deliganni el alti hazır etdim. gırkına da tembeh verdim. birisine yağlı, yarım gırcı odaya içeri girersin. ben sene soraram ki ne oldi bu gırcı? dersin ki: bey efendi, hezîne odasında bu gırcım yarısını fareler yemiş! ben sene terkâl gızgınnıg ile derem ki: ulan, demiri fare yer mi?. efendim, ‘yağlı imiş, yemiş! bu cevabi sor. ben terkâl bunnara sorim bâm ne diyirler! diye. böyle bir pılân düzennedim. gırK deliganni pusudağdı. bunnari eve deveT etdim, (esgisi kimi gine yiyeK içeK!) diye, elde etdim. ama, ‘hec bi şey yedirmiyorum. sâde dil töküyrem. çünkü, bir su versem, haramdır bunnara. eTdim eylikleri bilmediler. nâyeT, yedisi de geliP hazır olduu vakiT evleyi bulmuşdı. yarım gırcı elde, müşavereli gavga ‘ya, girdi içeri: (ne oldi gırcı?) dedim, sordum. (bey efendi, hezîne odasında bu gırcım yarısını fareler yemiş!), (‘olan, demiri fare

yer(ümi?) diye, tikeldim. (efendim, yağlı imiş yemiş!). geri döndüm, yeddi gişiye: (eyle(ümi?). birisi dedi(üki: (eve(, bizim evin baltası(da yağlı imiş, fareler yemiş! 'ya, yağlı demiri fare gemirir!). barmağımı gal- dırdım, 'ğır(dene deliganni 'töküldi. (çalın ulan bunnara! demir yağ- li(da fare yer 'ha!).

ey hâtemi tey, ğırkının(da ğafa(göz ğırıldı. sürüne sürüne tök- türdüm 'dişari. kimisi arkaile, kimisi sürüne sürüne evine gi(di. yedi ğışinin dördü öldi, üçü ğaldi. o üçi(de ölene ğader yevmiye bir mücevher döğüP, toz ediP onnara ğarşı üfüreceem. o üçüni(de öldürüP, 'torpağa soğana ğader.

'iş(te, yevmiye bir mücevher döydüğümün dâvası bu.

hâtemi tey(ise, cevherfürücden nu öğüdü alara(, "hakiğa(ta(dımda ola oturaydım, bir asir ömür süreydim. yüs(sene ömrüm olaydı, bû halleri nerde duyaydım, 'nerden bileydim! deme(ki dünyada çoğ yaşayan ço(bülmez, ço(gezen ço(bilür!" diye.

cevherfürücden ayrılıP, 'dorgi geldi ğıs pâdişahana.

"'müğlümü halle(din mi?"

"'etdim!"

ben aynı naklettiğim kimin hâtemi tey ğıs pâdişahına(da cevherfü- rücün işini ğonuşdı. ğıs pâdişahi:

ey hâtemi tey, şindi sıra benim. ama, ben başımdan aşdım('ya. bu iki köleyi sordun."

"eve(!"

"o ğarıncabasmaz efendiyi demişdim sene!"

"eve(, diğnedim!"

"'a, onnar gi(di. şerimdeki artı(soğunnuğ, vuruculuğ, ğırcılığ ğa(di. ancağ, o ğır(yıldan beri toplanan mal, para, beytimislimine mal(olmuştı. lâkin, kimisinin sâhibi çı(di. geldi varına sâhib oldi. ki- misi ölmüş. ğır(yıl geçmiş aradan. ölenlerin mali beytimislim sandığı- na mal(olmuştı. 'iş(te, ölenlerin parasiyle 'haftada iki köle ahram. birini eyler, birini bin altınnan azad edérem. iş(te havtada iki köle alıP(da birini eyleyiP, birini bin altınna azad etdiğim, ğır(yıldan ölenlerin heyrine. ben gendi varlığımdan vermiyorum. o ğır(yıldan yığılan varlı(dan veriyorum. çünkü, 'onnarıñ heyrina köleler çalış(ır- yorum. 'onnarıñ heyrina verirem. 'iş(te, havtada köle alıP, birini eyle-

yiP, birini azad etdiğimdeki, bin altın verdiđimdeki dāvanın tāvi Őū. ölenlerin heyrina.

hātemi tey pādīŐah, hākiġad ne görgüler gördü, ne fikirler aldı. yūs Ősene ömrüm olaydı, yerimde olaydım, bu hāllari, bu görgüleri nerden duyaydım. çoK yaŐıyan çoK bülme(s), çoK gezenden sor dedim.

hekāye burada tam’am. hātemi tey, Őarayına, mevkiine varıP, ‘ba- Őına geġenleri nāyeT meclisine nakle’diP, çoK yaŐıyan çoK bülme(s), çoK gezenden sormalı deyiP, hekāye burada tamam oldu. artıK, hepü- nūze eyvallah. hātemi tey hekāyesi tamamına, menziline eriŐTi.

S Ö Z L Ü K

ā: aġa	bezeKli: süslü
aġçi: aŐçı	bezeT-: süsletmek
aġan/aġañ: işte	birez: biraz
āhirete köş-: ölmek	biŐ-: piŐmek
aj: aġ	biyiK: büyük
ajlıK: aġlık	boynu kökü: ense
akır: āhir; son	bögün: bugün
ākiret: āhired	böyüK: büyük
alaġanda gal-: kanlar içinde kalmak	böyün: bugün
aldadıcı: aldatıcı	buruya: buraya
anaKdar: anahtar	bül-: bilmek
apartuman: apartman	bütün: bütün
ātiġ: artık	cazi/cāzi: cadı
baġçıġ-: baŐa çıkmak	cellatġet-: başını vurdurmak
bām: bakalım	ġevab: cevap
barmaġ: parmak	ġıbil: çıplak
baŐarat: basiret	ġırnak: tırnak
bāzın: bāzen	ġücüg: yavru; civciv
behġvurmaġ: pey sürmek	ġücügle-: doğurmak
bele: böyle	ġücüg yeri: ortası
bene: bana	ġal-: tokat vurmak
benimen: benimle	ġalaġan: atmaca kuŐu
berhava ol-: havalanmak	ġetinine gel-: zoruna gelmek
beyle: böyle	ġılpaġ: çıplak
beytimislimin: beyt-i müslimin	

çim-: yıkanmak
çoğ: çok
çögel: sopa

dā: daha
dagga: dakika
dal: arka
dara düş-: sıkıntıya düşmek
daş-: taşmak
davarcığ: dağarcık; ekmek çıkımı
defe: defa
defriş: derviş
degenek: değnek
dellen-: delirmek
desdūr al-: izin almak
deveṬet-: davet etmek
devriş: derviş
devriş: derviş
deyirman: değirmen
dezzağh: tezzağh
diğne-: dinlemek
dinniyeci: dinleyici
dişāri: dışarı
diya: işte
doğri: doğru
dorgi: doğru
dorgu: doğru
dorguluğ: doğruluk
dōri: doğru
dum-: suya girmek
dürüle-: sarmak
dūvle-: sarmak
düz-: hazırlamak

ecāyiP: acaib
ecele: acele
edālet: adālet
edeṬ: âdet, an'ane
effed-/efvet-: affetmek
ehbab: ahbab

ehdiğaṬ: itikat
ehsaned-: ihsan etmek, bağışla-
mak
ehṬiraben: itibaren
ehtiraz: itiraz
ehtiyāc: ihtiyac
eile: öyle
ēile: öyle
elāneṬet: ilân etmek
ele: öyle
ēle: öyle
ēlece: öylece
eleyse: öyleyse
elimsiz: ilimsiz
elm: ilim
emma: âmâ, kör
emme: ama, fakat
epmeK: ekmek
er: erken
eriş-: ulaşmak
esa: âsâ, baston
esāyış: âsāyış
esgeriye çıkarṬ-: açığa çıkartmak
esgig: eksik
esKiK: eksik
ēşid-: işitmek
ēşiyā: eşya
esgere: açıkça
ēt-: etmek
ēvleden sona: öğleden sonra
evliP: evleyip
evliye gader: öğleye kadar
eyce: iyice
ēyle: öyle
eyle-: evlendirmek
eyliK: iyilik
ferg: fark
fiğare: fukara

ğaç-: kaçmak	ğoy-: koymak
ğada: kadar	göküz: göğüs
ğader: kadar	göres-: özlemek, göresi gelmek
ğadir ol-: haksızlığa uğramak	görüK-: görünmek
ğāhi: bazan	göya: gūya
ğak-: kalkmak	ğudümsüz: uğursuz
ğala al-: kaale almak	ğumar: kumar
ğarāyıP: garip, acâyip	ğuri: kuru
ğargış: beddua	ğurtur-: kurtulmak
ğari: kadın	ğusur: kusur
ğarmagal: teftiş (?)	ğuşluK vaqdi: sabahla öğle arası
ğarşan: karşidan	ğuti: kutu
ğasleT-: gusul abdesti almak	ğuzla-: yavrulamak
ğaş-: kaçmak	ğünüz: gündüz
ğātil: kâtil	ğüvegi: güvey, damat
ğatir: katre; lokma	ğadem: hademe
ğazaç: kazanç	ğakca: akça, para
ğazma: kazma	ğakıl: akıl
ğedig: delik, oyuk	ğalbet: elbet
ğeħva: kahve	ğalbusiki: halbuki
ğe ^h ve: kahve	ğaman:hemen
ğej: geç	ğanca: ne kadar
ğemir-: kemirmek	ğapisi: hepsi
ğendeñ gel: kendine gel	ğaraba: harâbe
ğendi genden: kendi kendine	ğaramkor: haram yiyen
ğeş: genç	ğasıTlığ: hasetlik, çekemezlik
ğılığ: kılık	ğasnā: güzel kadın
ğırh: kırk	ğayirsiz: hayırsız
ğırK: kırk	ğebersizlîn: habersizce
ğıs: kız	ğeç: hiç
ğıyafet: kıyafet	ğed: hat; yazı
ği: ki	ğekigaç: hakikat
ğini: gine	ğelg: halk
ğişi: kişi	ğemvāyi türlü: envai türlü
ğolla-: gözlemek, kollamak	ğepici: hepsi
ğonuP köç-: konup göçmek	ğerisi: hepsi
ğonuş-: konuşmak	ğerkeş: herkes
ğorħu: korku	ğeyal: hayal

heyir sābi: hayır sahibi, yardımsever	lerdüvan: merdiven
heyli: hayli	lōgat: lûgat; söz
heyvah: eyvah	macara: mâcera
hezîne: hazine	maḥana: bahane
heznedar: hazinedar	mebal: vebal
hırkız: hırsız	meğrur: mağrur
hışmed-: saldırmak	mehrem: mahrem, gizli
hızmetçer: hizmetçi	mekbus: makbuz
hillelih: hiyle	melmek(ed): memleket
hiş: hiç	mēneviyeṬ: maneviyat
hökümdar: hükümdar	mençol-: mâni olmak
igirmidörṬ: yirmidört	merdîmaç: merdiven
ilâva: ilâve	mer(i)feṬ: marifet
illele-: ilerlemek	meyâne: meyhane
immi: ümmî; câhil	mezer: mezar
ireli: ileri	mezerlig: mezarlık
irgala-: sallamak, sarsmak	mezet: mezat, açık arttırma ile satış
iş-: içmek	mezet et-: satışa çıkarmak
işgici: içki içen	mezin: müezzin
kalendar: kalender	min: bin
kalḥan: küheylân	minafıḥlıḥ: münafıklık
kardeş: kardeş	möhr: mühür
karşan: karşıma	möhṬac: muhtaç
kât: kâğıt	möhübbet: muhabbet
kekelḥan: küheylân	mö'min: mümin
kekic: çekiç	müşavēreli gavğa: danışıklı döğüş
kevgiri bina: kârgir bina	naçgadder: ne kadar
kevran: kervan	naşât: nasihat
kırkızlıK: hırsızlık	nâyet: nihayet
kimi: gibi	neçgadder: ne kadar
kimin: gibi	neriye: nereye
köç: göç	nılg: hal, durum, vaziyet
kölge: gölge	nikah kes-: nikah kıymak
kölmek: gömlek	nukde: nükte
kötür-: götürmek	ola: ulan
kül-: gülmek	olan: ulan
lāmçet-: inandırmak	on: onun

oni: onu	şēr: şehir
oynaş: sevgili; dost	şeyiK: şeyh
ölke: ülke	şeyir: şehir
ölünci: ölünceye	şēyle: şöyle
öncül: lider; baş	şingüli-: şingirdamak
örgeñ-: öğrenmek	şiftah: siftah
örgeT-: öğretmek	şîndi: şimdi
öş-: ölçmek	şürür: şuur, irade
paş: baş, kafa	talaş: telâş
peh _ı vur-: pey sürmek, fiyat biçmek	tâmül _e T-: tahammül etmek
peşdîmbal: peştamal	tebdil al-: tedbir almak
puñğar: pınar	tebdili _ı ğıyaf: tebdil-i kıyafet
puruz: pürüz	tec: tâc
sabağ: sabah	tehemmül: tahammül
sabağı: sabahleyin	tekib _e t-: takip etmek
sâhil: sâil; dilenci	tekin: kötülük
sâT: saat	temam: tamam
saten: zaten	tembeh: tenbih
sâyib: sahip	terkał: derhal
segird-: koşmak	terkar: tekrar
seneaT: sanaat	tesbeh: tesbih
serây: saray	tesevvür: tasavvur
ses _e d-: çağırmaq	teylif: teklif
sesleT-: çağırmaq	teze: taze
sevlet: servet	tezeli-: tazelemek
sevret: servet	tiKğatli: dikkatli
soyuğ: soğuk	toKul-: dokunmaq, çarpmak
söbbeT: sohbet	torpağ: toprak
suval: sual, soru	tök-: dökmek
surfa: sofrâ	tuya:(?)(seniñ tuyañ Kayfa gelmesin)
surullah: sırullah (Allah’ın sırrı)	tükân: dükkân
suşlu: suçlu	töktür-: döktürmek
şahzade: şehzâde	usdad: üstâd
şâyır: şâir	üçün: için
şehig: şeyh	ümman: umman
şekis: şahıs	ürüyan: çıplak
şeme: ışık	üs _e çevir-: yüz çevirmek

üz: yüz, surat	yavlar-: yalvarmak
üzü �guyli d�ş-: y�z� koyun d�ş- mek	yavral-: yalvarmak
�z�nden: y�z�nden	yazıg-: Őik�yet
var: varlık, zenginli�	yeddi: yedi
veşi/v�Ői: vahŐi	yediz: yedisi
vetan: vatan	yelken-: hazırlanmak, toplanmak
vezife: vazife	yen-: inmek
veziyeT-: vaziyet	yendir-: indirmek
yağli: yağ	yeteliK-: yeterli
y�ka-: yıkamak	yola vur-: yolcu etmek
y�nıŐ: yanlıŐ	yuyug-�y�yka-: yuyup yıkamak
yau: yahu	zекle-: alay etmek
	zeni: seni
	z�h�l ed-: zuhur etmek

E K L E R

-a~i (ben sana seyredirdim)	-digen: -diğine (bilgigen ğarşılığ bil- medigin �oKdur.)
-a~dan (başıma ge�enleri bir bir annaTdım)	-dığın: -dığımın (ğurbeti dolandığın sebebi nedir?)
-acam: -acağım (geliŐini annada- cam size)	-dular: -lardı (isTese~de vermi- yordular)
-an: -ına (hey�tan men�olma)	-e~i: (sene d�geler); (ben sene sey- rederdim)
-a�: -ına (baŐa� ne geşdi?); (gendi vara� s�hib ol.)	-e~de: (g�ne bir menzil bu giden h�temi tey)
-cığaz: -cağız (adamcığaz)	-e~den: (Ő�re i�eri girmeden)
-�i: -cı (yalan�i)	-ecegem: -ecegim (eyle �alıŐacaKsın hi� �lmeyecegem diye)
-�i: -cu (yol�i)	-ece�: -eceksin (iğirmid�rT sağaT mehel vere�)
-dımız: -dığımız (a�ıkladımız s�z�g annaŐıldı.)	-ek: -elim (buni ğabul�edek)
-dıP: -arak (kadın evden bir k�P aldıP, dıŐari �ıKdı.)	-el: -er (her�Őey �alıŐmadan ge- lir�gidel)
-dıssa: -dımızsa (e, duymadıssa du- yun babam.)	-em: -im (ğabul�ederem); (beni bildin�mi kimem?)
-dıT-: -dır-t- (bu Şeyhi �arŐıma aldıTdım.)	

- en /-an: -ine /-ina (even barķan yeteliK ĥarcıyacaKsın)
 -en: -ine (hiĥ beş ġuruř elen geçmeden üfürdüñ)
 -en: -üne (sol gözen de çekdin mi...); (o sözen cevap veremem)
 -eñ: -ine (sevretēñ sāhib ol); (ölene ġader aĥañ cebeñ bir aķca...)
 -ı: -leyin (sabaġı)
 -ıram: -ıyorum (ařaġı baķıram)
 -ıb: -ıp (ben de ne sebebe ġırıp yok ediP üfürdüġümü sene annadım)
 -im: -ayım (hapisini buldirim)
 -im: -ayım (gidim de keseme baķım)
 -iP: -ıp (alıP; evliP)
 -ir: -yor (ıuzum olıirdi)
 -ıram: -ıyorum (ben baķıram)
 -ırem: -ıyorum (şimdi sizler ile söhbeT edirem)
 -kāñ: -ken (giderkāñ)
 -lın: -ce (hebersizlın)
 -mas: -maz (kesilen baş ayaġ dolanmas)
 -luġ: -lu (bir de bir buzluġ ĥořav verin buna)
 -masansa: -mazsan (eger cazlıġını duTmasansa); (eger bu vesiyetimi yapmasansa)
 -mir misiniz?: -muyor musunuz? (ġoymir misiniz?)
 -muşsandır: -dun (sen azad olmuşsandır!)
- na: -nuna (sene vesiyetim bir sille vurdum, boyna)
 -nar: -lar (çoġul eki)
 -ner: -ler (ġünnerin bir ġününde)
 -nıK: -lık (ikiyüz altunıK)
 -nuġ: -luk (bu soyġunnuġı başaramadım)
 -nüĥ: -lük (bu küskünnüĥ nedir?)
 -op: -(y)ip (evleden sona tükāni arķadan kitleP yataram)
 -seler: -lerse (ġörürseler döġerler)
 -sınsa: -san (eger gelirden gideri fazla ĥarcarsınsa)
 -sinse: -sen (eger sen emredersinse)
 -siz: -sınız (siz devriş deyilsiz!)
 -sü: -kü (o ġüñsü ġün)
 -süm: -sem (ölürsüm size bir yādıġar diye)
 -ük: -ün- (ġörükmeyin)
 -üñci: -ünceye (ölünce bir ġüne ġader)
 -ür: -ir (allah bilür)
 -üyem: -üyorum (bir beri yabanda ġendimi ġörüym)
 -üyrem: -üyorum (sāde dil töküyrem)
 -yaraK: -(y)erek (yarıñ yarıñ diyaraK bele ġidiyor)
 -yım: -nım (parayım)
 -yırık: -yoruz (bir eser bulamıyırık)
 -yırsan: -yorsun (hem sille yiyeP, hem para daıdıyorsan)
 -yir: -yor (bin nira veriyir)
 -z: -niz (yeddi ġardařımız öldi yediz ġaldi)